

Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Silahlı Çatışmalar Hukukunun Uygulanması*

Zeynep ERHAN BULUT**

Bu makale hakem incelemesinden geçmiştir ve TÜBİTAK–ULAKBİM Veri Tabanında indekslenmektedir.

* Bu çalışma, 29 Mayıs 2021 tarihinde ASOS Uluslararası Hukuk Sempozyumu'nda sunulan metnin geliştirilmiş, eleştiri ve yorumlar ışığında değiştirilmiş versiyonudur.

** Dr. Öğretim Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Uluslararası Hukuk Ana Bilim Dalı, zeyneperhan@karatekin.edu.tr, **ORCID:** [0000-0002-5766-126X](https://orcid.org/0000-0002-5766-126X).

Makale geliş tarihi: 4 Nisan 2024 **Makale kabul tarihi:** 24 Haziran 2024

Atf önerisi: Erhan Bulut, Zeynep, “Birleşmiş Milletler Barış Operasyonlarına Silahlı Çatışmalar Hukukunun Uygulanması”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt 82, Sayı 3, Temmuz 2024, s.447-494. **DOI:** [10.30915/abd.1464991](https://doi.org/10.30915/abd.1464991).

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BARIŞ OPERASYONLARINA SİLAHLI ÇATIŞMALAR HUKUKUNUN UYGULANMASI

ÖZ

Birleşmiş Milletler Barış Operasyonları Soğuk Savaş sonrası değişime uğramak suretiyle geleneksel yapısının ötesine geçmiş ve kuvvet kullanmayı zorunlu kılan bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, kuvvet kullanmak zorunda kalan barış güçlerinin çatışmalar hukuku ile bağlılıklarının kapsamını, hukuki statülerini ve son olarak çatışmanın tarafı olup olmayacaklarını tartışmaya açmıştır. Tartışmaların bir yansıması olarak barış gücü mensuplarının çatışma hukuku ile bağlı oldukları 6 Ağustos 1999 tarihli “Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisinde” kabul edilmiştir. Fakat bu bildiri, çatışma hukukunun barış operasyonlarına “ne zaman” ve “ne ölçüde” uygulanabileceğine net bir cevap vermemektedir. Birleşmiş Milletlerin de iştirak ettiği askerî operasyonları çatışma türüne göre kategorize etmekten kaçınması, hangi silahlı çatışmalar hukukunun uygulanacağı konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Bu bağlamda çalışmada barış gücü mensuplarının iştirakinin çatışma türüne etki edip etmediği, uluslararası silahlı çatışma, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar kapsamında incelenerek uygulanabilecek silahlı çatışma hukuku tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: BM Barışı Koruma Operasyonları, Silahlı Çatışmalar Hukuku, Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisi, Soğuk Savaş.

APPLICABILITY OF LAW OF ARMED CONFLICT TO UNITED NATIONS PEACEKEEPING OPERATIONS

ABSTRACT

After the Cold War, the United Nations peacekeeping operations have changed and evolved into a different structure. This new structure, in which peacekeepers had to apply use of force, went beyond traditional peacekeeping operations. The transformation of the peacekeeping operations made the international community question the commitment of peacekeepers to humanitarian law. It has been also questioned whether the peacekeepers who had to apply use of force may become party to a conflict. As a reflection of these discussions, it was accepted in the “Declaration of Observations of United Nations Forces on International Humanitarian Law” dated 6 August 1999 that peacekeepers are bound by humanitarian law. However, this declaration cannot provide a solid answer to “when” and “to what extent” humanitarian law could be applied to peace keeping operations. The United Nations is also reluctant to categorize the military operations in which it participates. This reluctance also has created an uncertainty about which humanitarian law is applicable to peacekeeping operations. In this context, this study will examine whether the participation of peacekeepers affects the type of conflict within the scope of international armed conflict and non-international armed conflict. Afterwards, the situation of being bound by humanitarian law will be examined in line with both UN declarations and humanitarian law sources.

Keywords: UN Peacekeeping Operations, Law of Armed Conflicts, Security Council, Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, Cold War.

GİRİŞ

Temel amacı uluslararası barış ve güvenliğin korunması olan Birleşmiş Milletler (BM), Soğuk Savaş sonrası yeni tip güvenlik sorunları ile karşı karşıya kalmıştır. İç çatışmaların sayısının artması, soykırım suçunun yaygın bir şekilde işlenmeye başlanması, uluslararası terörizmin daha güçlü bir tehdit hâline gelmesi gibi olaylar, BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması konusundaki geleneksel uygulamalarının sorgulanmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan bu yeni tip güvenlik sorunları, BM barış operasyonlarının ne ölçüde etkili olup olmadıklarının da tartışılmasına sebep olmuştur.

Zira Soğuk Savaş sırasında BM barış operasyonları, tarafların ateşkese bağlılığını izlemek veya denetlemekle sınırlı tutulmuşken Soğuk Savaş sonrasında BM Şartı'nın VII. Bölümü çerçevesinde daha zorlayıcı uygulamalara başvurulmuştur^[1].

Özellikle iç çatışmaların sayısındaki artış, barış operasyonlarını devletler arası çatışmalara müdahaleden devlet içi çatışmalara veya sivil savaş hâlinde başvurulmuş uygulamalara dönüştürmüştür^[2]. İç çatışmalarda orduların değil devlet dışı silahlı grupların karşı karşıya gelmesi ve etnik temelli çatışmaların soykırımla sonuçlanması nedeniyle BM hem geleneksel hem de geleneksel olmayan mücadele yöntemleri uygulamaya başlamıştır^[3]. BM'nin bu yeni

[1] Thomas R. Mockaitis, "From Counterinsurgency to Peace Enforcement: New Names For Old Games? Peace Operations Between War and Peace", Erwin A. Schmidl (Ed.), London/Portland, Routledge, 1999, s.42. Barışa zorlama operasyonları bölümünde açıklanacağı üzere, BM Şartı'nın VII. Bölümü çerçevesinde gerçekleştirilen barış operasyonları: United Nations Protection Force in the former Yugoslavia (UNPROFOR) U.N. Doc. S/RES/807, 19 Şubat 1993, United Nations Operation in Somalia II (UNOSOM) U.N. Doc. S/RES/814, 26 Mart 1993, The United Nations Assistance Mission for Rwanda II (UNAMIR II) U.N. Doc. S/RES/912, 21 Nisan 1994, United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO) U.N. Doc. S/RES/1925, 28 Mayıs 2010, The United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali (MINUSMA) U.N. Doc. S/RES/2100, 25 Nisan 2013.

[2] United Nations Peace Keeping, <https://peacekeeping.un.org/en/our-history>, (E.T. 16 Nisan 2023).

[3] Mockaitis, *op. cit.*, s.42. "Barışa Zorlama Operasyonları" başlığı altında değişen mücadele yöntemleri incelenmiştir.

ve genişletilmiş rolü, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana uluslararası güvenliğe yönelik olarak ortaya çıkan yeni ve karmaşık zorluklara yanıt verme çabasının bir göstergesidir^[4]. Bu dönüşümün bir parçası olan barış operasyonları, geleneksel barışı koruma faaliyetlerinin ötesine geçerek kuvvet kullanımını zorunlu kılan “barışa zorlama” operasyonlarına dönüşmeye başlamıştır^[5]. Bu dönüşüm sebebiyle geleneksel barışı koruma hareketlerinin kutsal üçlüsü olarak değerlendirilen; barış gücünün tarafsızlığı, tarafların rızası, barış gücü askerlerinin ancak kendilerine karşı bir saldırı gerçekleştiğinde meşru müdafaa sınırları içinde silaha başvurabilmesi ilkeleri gevşetilmiştir^[6].

Bu üç temel ilkenin yeniden değerlendirilmesine sebep olan en önemli barış operasyonu Birleşmiş Milletler Demokratik Kongo Cumhuriyeti Çok Yönlü İstikrarı Sağlama Görevi olmuştur (United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo -MONUSCO). 28 Mayıs 2010 tarihinde BM Güvenlik Konseyi tarafından kurulan bu misyonda görev yapan barış güçleri hem kendilerini hem de misyonu savunmak amacıyla doğrudan BM Şartı'nın VII. Bölümü çerçevesinde görevlendirilmişlerdir^[7]. Geleneksel barış operasyonlarının aksine BM güçleri bu misyonda çatışmanın tarafı olan Kongo Demokratik Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri (Forces armées de la République démocratique du Congo -FARDC) ile birlikte hareket etmiştir. Barış güçlerinin taraf tutmak suretiyle silahlı mücadeleye girişmesi, BM'nin “taraf/tarafsızlık” statüsünü tartışmaya açmıştır. Geleneksel barış operasyonlarından uzaklaşarak kuvvet kullanımını da kapsayan barışa zorlama operasyonlarına karar verilmesi, barış gücünün tarafsızlık ilkesi doğrultusunda hareket etmemesi, barış gücü personelinin

[4] Michael W. Doyle and Nicholas Sambanis, “The UN Record on Peacekeeping Operations,” *International Journal*, Cilt 62, Sayı 3, 2007, s.495.

[5] Ramesh Thakur, “From Peacekeeping to Peace Enforcement: The UN Operation In Somalia,” *The Journal of Modern African Studies*, Cilt 32, Sayı 3, 1994, s.387-410.

[6] Toygar Halistoprak, “Barışı Destekleme Operasyonları”, *Uluslararası İlişkiler Konseyi: Güvenlik Yazıları Serisi*, Sayı 5, 2019, s.5.

[7] U.N. Doc. S/RES/1925, 28 Mayıs 2010.

silahlı çatışmalar hukuku ile olan ilişkilerinin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır^[8].

Uluslararası bir örgüt olan BM, silahlı çatışmalar düzenlemelerine taraf olmasa da tek taraflı bir bildirimle silahlı çatışmalar hukukunun gerekli olan durumlarda BM güçlerine de uygulanacağını kabul etmiştir^[9]. BM, müdahalede bulunduğu çatışmaya taraf statüsüyle katılmadığı gerekçesiyle bu kabul görüşü uzun bir süre hukuki zemine oturtmaktan imtina etmiştir^[10]. Bu nedenle barış operasyonlarına çatışma hukukunun uygulanması, silahlı çatışmalar hukukunun detaylarına girilmeden daha bağımsız bir bakış açısıyla şekillendirilmiş ve 6 Ağustos 1999 tarihinde “Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisini” yayımlanmıştır^[11].

1999 tarihli Bildiri ile BM kontrolü ve komutası altında gerçekleştirilen barış operasyonlarına silahlı çatışmalar hukukunun uygulanacağı kabul edilmektedir. Ancak, barış operasyonlarına “nasıl”, “ne zaman”, “ne ölçüde” ve “hangi” silahlı çatışma hukukunun uygulanacağı soruları cevapsız bırakılmaktadır. Bu bağlamda çalışma, öncelikle silahlı çatışmalar hukukunun barış operasyonlarına uygulanması hususundaki sorunları inceleme konusu yapacaktır. Bu kapsamda öncelikle “hangi durumlarda” silahlı çatışmalar hukukunun barış operasyonlarına uygulanabileceği tespit edilecektir; zira barışı koruma harekâtlarının sınıflandırılması, bu harekâtlara “nasıl”, “ne

[8] Bu çalışma kapsamında “insancıl hukuk” ve “silahlı çatışmalar hukuku” birbirinin eş anlamlısı olarak kullanılmıştır. BM düzenlemeleri genellikle “insancıl hukuk” (humanitarian law) terimini kullanmaktadır. Bu nedenle BM düzenlemelerinden bahsedilirken “insancıl hukuk” kavramı tercih edilmiştir. İnsancıl hukuk teriminin kullanılmasının temel sebebi silahlı çatışmalar sırasında bireylerin korunmasının öneminden kaynaklanmaktadır. Çatışmalar hukuku kavramı ise savaş hukuku temelinde daha kapsayıcıdır. Bu nedenle çalışmanın diğer kısımlarında silahlı çatışmalar hukuku terimi tercih edilmiştir.

[9] Secretary-General’s Bulletin Observance by United Nations forces of International Humanitarian Law, UN Doc. ST/SGB/1999/13.

[10] Bu durumun gerekçesi “İnsancıl Hukukun BM Üzerinde Bağlayıcılığı” başlığı altında açıklanmaktadır.

[11] Secretary-General’s Bulletin Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, UN Doc. ST/SGB/1999/13.

zaman” ve “ne ölçüde” çatışma hukukunun uygulanıp uygulanamayacağını tartışmaya açmanın ön koşuludur. Bu tartışmayı takiben, çatışma türünün (uluslararası silahlı çatışma- uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma) tespiti yapılarak silahlı çatışmalar hukukunun barış operasyonlarına uygulanıp uygulanamayacağı, uygulanması hâlinde ne gibi sorunların ortaya çıkacağı, yine uygulanması hâlinde barış gücü mensuplarının hukuki statüsüne nasıl etki edeceği hukuki bir zeminde incelenecektir.

Aşağıda detaylandırılacağı üzere, barış operasyonlarında BM'nin çatışmaya aktif olarak katılması halinde uluslararası silahlı çatışma hukukunun uygulanması yerinde olacaktır. Zira BM'nin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku ile bağlı olduğunu söylemek bu çatışma türünün hukuki sonuçları ve belirsiz alanları nedeniyle pek mümkün değildir. Bununla birlikte BM'nin aktif olarak çatışmalara katılması durumunda bile kendisine klasik veya geleneksel bir taraf statüsü atfedilemeyeceğini belirtmek gerekir. BM, şiddeti yüksek bir çatışmanın içinde olmaları hâlinde dahi silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olunacağını taraf statüsünden bağımsız olarak kabul etmektedir. Bu nedenle BM'nin barışa zorlama operasyonlarında “farklı statülü” bir taraf olacağı bu çalışma kapsamında değerlendirilmektedir.

Silahlı çatışmalar hukukunun uygulama alanının net bir şekilde tespit edilebilmesi için yalnızca BM Şartı'na veya uluslararası silahlı çatışmalar hukuku düzenlemelerine (uluslararası andlaşmalar ve insancıl örf ve adet hukuku) odaklanmak çalışmayı birçok açıdan eksik bırakacaktır. Zira barış gücü personelinin farklı kaynaklarda düzenlenmiş bulunan ayrıcalık ve bağımsızlıklarına yönelik uluslararası andlaşmalar, silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasını etkileyebilmektedir. Bu nedenle BM güçlerine yönelik olarak özellikle BM Güvenlik Konseyi kararları, 6 Ağustos 1999 tarihli “Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisi” ve son olarak 1994 tarihli “Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesi”^[12] analiz edilerek bu düzenlemelerin konu üzerindeki bütüncül etkilerine dikkat çekilecektir.

[12] Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Resmî Gazete ile Yayımlı: 20.1.2004 Sayı: 25352, No:5048, Kabul Tarihi: 14.1.2004. Daha detaylı bilgi için bkz. Tevfik M. Odman, “Barışı Destekleme Operasyonları,” *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2004, s.85.

I. BARIŞ OPERASYONLARININ TÜRLERİ

Barış operasyonları için birçok farklı terim kullanılmaktadır. Bu operasyonlar, barışın korunması, çatışma sonrası barışın sağlanması, barışın yeniden inşa edilmesi, barışın devam ettirilmesi, barışa zorlama şeklinde tezahür etmektedir. Barış operasyonları savunma (*defensive*) ve saldırı (*offensive*) olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirilmektedir^[13]. BM Genel Sekreterinin toplantı çağrısı üzerine yapılan Barış Operasyonlarını Değerlendirme Paneli'nde, barış operasyonları teriminin üç ana aktiviteyi ifade ettiği belirtilmiştir: “çatışma önleme” ve “barış yapma”; “barışı koruma” ve son olarak “barışın yeniden inşası”^[14].

BM, barış operasyonlarının, BM Şartı'nın VI. VII. ve VIII. Bölümleri çerçevesinde gerçekleştirilebileceğini kabul etmektedir^[15]. BM Şartı'nın VI. Bölümünde uyumsuzlukların barışçıl yollarla çözümlenmesi düzenlenmektedir. Başka bir ifadeyle uluslararası barış ve güvenliği tehdit edecek boyutta uyumsuzluk yaşayan tarafların, BM tarafından barışçıl yollarla uzlaştırılması bu bölümün temel amacıdır. Bu uzlaştırma yöntemleri öncelikle taraflarla görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları şeklinde ortaya çıkmaktadır^[16].

VII. Bölüm ise barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda alınacak önlemleri düzenlemektedir. Bu bölüm kapsamında BM Güvenlik Konseyi, uluslararası barış ve güvenliğin korunması veya yeniden kurulması için tavsiyelerde bulunabilir. Bu girişimlerin sonuç vermemesi hâlinde BM Güvenlik Konseyi, BM Şartı'nın 41. maddesi çerçevesinde silahlı kuvvet kullanımını içermeyen önlemler alabilir. 41. madde çerçevesinde alınan önlemlerin de sonuç vermemesi halinde ise BM Şartı'nın 42. maddesi

[13] Peter F. Chapman, “Ensuring respect: United Nations Compliance With International Humanitarian Law,” *Human Rights Brief*, Cilt 17, Sayı 1, 2009, s.2.

[14] United Nations, General Assembly, Security Council, ‘Comprehensive Review of the Whole Question of Peacekeeping Operations in All Their Aspects’, 21 Ağustos 2000, para.10.

[15] United Nations, Mandates and Legal Basis For Peacekeeping, Mandates and the legal basis for peacekeeping | United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping>, (E.T. 22 Nisan 2023).

[16] BM Şartı, Md. 33.

doğrultusunda kuvvet kullanma kararı alabilir.^[17] Barış Operasyonlarını Değerlendirme Paneli'nde, BM Şartı'na referans verilme suretiyle BM barış gücünün tarafsız olduğu bu nedenle BM'nin savaş açmayacağı, meşru müdafaa dışında kuvvet kullanılmasının zorunlu olduğu durumlarda ise bunun ancak VII. Bölüm kapsamında BM Güvenlik Konseyi kararı ile yapılabileceğinin vurgusu yapılmıştır^[18].

VIII. Bölümde ise yerel uyuşmazlıkların BM teşviki ile ve bölgesel örgütler vasıtasıyla barışçıl yollardan çözülmesi düzenlenmiştir. Bu kapsamda VIII. Bölümün de barış operasyonlarına hukuki zemin sağlayabileceği kabul edilmektedir^[19]. BM Şartı'nın 52. maddesinde ifade edildiği üzere BM Şartı'nın hiçbir hükmü, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasına hizmet eden bölgesel anlaşmalar ve örgütlerin varlığına engel değildir. Bu mekanizmalar sayesinde yerel uyuşmazlıklar, BM Güvenlik Konseyi'ne sunulmadan barışçıl yollarla çözülmeye çalışılacaktır. BM Güvenlik Konseyi bu yönde gelişmeleri teşvik etmekle yükümlüdür. 53. maddede ise zorlayıcı uygulamalara referans vererek “*Güvenlik Konseyi, gerekirse kendi yetkisi altında alınan zorlayıcı önlemlerin uygulanması için bölgesel anlaşma ya da kuruluşlardan yararlanır. Bununla birlikte Güvenlik Konseyinin izni olmaksızın bölgesel anlaşmalar uyarınca ya da bölgesel kuruluşlar tarafından hiçbir zorlama eylemine girilmeyecektir*” denmektedir.

Hukuki zeminin bu kapsamda açıklanması silahlı çatışmalar hukukunun uygulanıp uygulanamayacağına yönelik soruları cevapsız bırakmaktadır. Silahlı çatışmalar hukukunun uygulama alanı bulup bulamayacağının aydınlığa kavuşturulması için barış operasyonu türlerinin (“barış yapma”, “barışın

[17] BM Şartı 42. madde: “Güvenlik Konseyi, 41. Maddede öngörülen önlemlerin yetersiz kalacağı ya da kaldığı kanısına varırsa, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için, hava, deniz ya da kara kuvvetleri aracılığıyla, gerekli saydığı her türlü girişimde bulunabilir. Bu girişimler gösterileri, ablukayı ve Birleşmiş Milletler üyelerinin hava, deniz ya da kara kuvvetlerine yapılacak başka operasyonları içerebilir.”

[18] United Nations, General Assembly, Security Council, ‘Comprehensive Review of the Whole Question of Peacekeeping Operations in All Their Aspects’, 21 Ağustos 2000, para.10.

[19] United Nations, Mandates and Legal Basis for Peacekeeping, Mandates and the Legal Basis for Peacekeeping United Nations Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/mandates-and-legal-basis-peacekeeping> (E.T. 22 Nisan 2023)

yeniden inşası”, “barışa zorlama”) açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Bu terimler arasındaki ayırım, gerçekleştirilen barış operasyonlarının karmaşık yapısından dolayı ortadan kalkabilmektedir. Bu nedenle hem barış operasyonlarının tek bir kategoriye uyduğunu^[20] hem de operasyonların BM Şartı çerçevesinde hukuki zemininin net olduğunu söylemek oldukça güçtür^[21]. Başka bir ifade ile BM barış operasyonlarını tek başına VI. Bölüm veya VII. Bölüm çerçevesinde konumlandırmak pek mümkün gözükmemektedir. Zira günümüz barış operasyonları barışçıl çözümlerin askerî zorlamalarla desteklenmesi şeklinde tezahür etmektedir. Bu nedenle barış operasyonları, BM eski Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld tarafından BM Şartı’nda henüz yer almayan “Bölüm 6,5” olarak nitelendirilmektedir^[22].

A) BARIŞ YAPMA

“Barış yapma” operasyonunun çatışma sonrası tarafların uzlaştırılması odaklı diplomatik bir süreç olduğunu söylemek mümkündür^[23]. Barışçıl çözüm yöntemlerini bağlayıcı olmayan siyasal yollar (görüşme, soruşturma, arabuluculuk) ve bağlayıcı olan yargı yolları (hakemlik ve yargısal çözüm yolları) olarak ikiye ayrılmaktadır^[24]. Her ne kadar VI. Bölüm birçok yöntemi kapsıyor olsa da barış yapma sürecinde ön plana çıkan ve daha çok başvurulan yöntemlerin “müzakere” ve “arabuluculuk” olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

“Görüşme” ile uyuşmazlığın çözümünde yalnızca taraflar yer almaktadır. Başka bir ifade ile üçüncü bir tarafın desteği veya müdahalesi söz konusu

[20] Chapman, *op. cit.*, s.2.

[21] Contemporary issues in UN Peacekeeping and International Law, Briefing Paper, Eylül 2010, University of Essex, 3. Sheeran P. Scott, “Contemporary Issues in UN Peacekeeping and International Law”, *Colchester, Unpublished Briefing Paper*, Sayı, 1, 2010.

[22] Geraint Hughes, “Blessed are the Peacekeepers?,” *The Commonwealth Journal of International Affairs*, Cilt 106, Sayı 4, 2017, s.365.

[23] Hasan Duran, “Birleşmiş Milletler ve Müdahale,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2001, s.135.

[24] Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Ankara, Turhan Kitabevi, 16. Baskı, 2017, s.425.

değildir^[25]. Pazarcı'nın da ifade ettiği üzere, görüşme yalnızca taraflar arasında gerçekleşen bir uygulama olsa da bazı durumlarda üçüncü taraf veya taraflar da görüşmeye “gözlemci” olarak katılabilmektedir^[26]. Görüşme açısından en önemli hususlardan biri sonucun çözüm odaklı olmasıdır. Bu kapsamda Uluslararası Adalet Divanı (UAD) da “Kuzey Denizi Kıta Sahanelığı Davasında”, “anamlı görüşme” ibaresini kullanmak suretiyle biçimsel olarak bir araya gelmekten ziyade anlaşmaya varma odaklı görüşülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır^[27]. Zira çatışan taraflar arasında siyasi uzlaşmanın sağlanması istikrarlı bir barış için elzemdir.

“Soruşturmada” ise uluslararası bir komisyon kurulmakta ve taraflar uyuşmazlık konusundaki iddia ve savunmalarını bu komisyona ileterek barışçıl bir çözüm hedeflemektedirler^[28]. “Arabuluculuk” yönteminde ise uyuşmazlık tarafı olmayan üçüncü bir aktörün müdahalesi söz konusudur. Bu üçüncü aktör; devlet, uluslararası bir örgüt veya uluslararası tanınırlığı ve güvenilirliği olan bir birey olabilmektedir^[29]. Arabulucu, çözümün sağlanması konusunda yalnızca önerilerde bulunabilir. Ancak arabulucu tarafından verilen bu tavsiyelerin bağlayıcılığı bulunmamaktadır^[30]. Bu nedenle taraflar çözüm önerilerini kabul etmezse çözüm sağlanmadan arabuluculuk son bulabilir.

“Uzlaştırma” yönteminde de soruşturmaya benzer şekilde diplomat ve hukukçulardan oluşan bir komisyon kurulmaktadır^[31]. Komisyon, çözüm için gerekli olan incelemeleri tamamlamak adına, şahit dinlemek de dâhil

[25] Hasan Duran, “Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması,” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2002, s.127.

[26] Pazarcı, *op. cit.*, s.425.

[27] North Sea Continental Shelf, Judgment, ICJ Reports, 1969.

[28] Bora Akince, “Uluslararası Hukukta Çözüm Mekanizmaları ve Uluslararası Hukukta Uygunluğun Sağlanması Mekanizmaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz” *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2021, s.102.

[29] Duran, *op. cit.*, 2002, s.127.

[30] *Ibid.*, s.127.

[31] Johansen S.Tiller, *Defending the UN Agenda: The Peace Effort of the Palestine Conciliation Commission, 1949-1951*, MA thesis, Department of Archaeology, Conservation and History, University of Oslo, 2009, s.3.

her türlü hukuki işlemi yapabilir. Ancak yine verilen kararın bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

Barışçıl çözüm yolları, son kararın devlete bırakıldığı yargı dışı yollar (siyasal yollar) ve yargısal yöntemler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır^[32]. Bağlayıcılıkları olmayan bu siyasal yöntemler, bağlayıcı nitelikte olan “hakemlik ve hukuki girişimlerden” farklıdır. Zira yargısal yöntemlerde verilen kararlar taraflar açısından bağlayıcıdır. İlk yöntemde, taraflar uyuşmazlığı kendi rızaları ile hakem ve hakem mahkemesine taşımaktadır. Hukuki girişimde ise uyuşmazlık tarafları çözüm için Uluslararası Adalet Divanına başvurabilecekleri gibi, bölgesel kuruluşlara da başvurabilirler^[33].

Yukarıda kısaca açıklanan barışçıl çözüm yolları bakımından silahlı çatışma hukukunun uygulanması mümkün gözükmemektedir çünkü bu yöntemler askerî kuvvet kullanımı içermeyen diplomatik ve hukuki çabalardır. Bu yöntemlerin daha çok “pasif gözleme dayalı” yöntemler olduğunu söylemek mümkündür zira çatışma açısından aktif bir rol mevcut değildir. Bu bağlamda konumuz açısından temel sorunu oluşturan, barışçıl çözüm yolları değil “barışa zorlama” operasyonlarıdır.

B) BARIŞIN YENİDEN İNŞASI

Bu bölüm açısından incelenmesi gereken diğer bir barış operasyonu türü de “barışın yeniden inşasıdır”. Bilindiği üzere Soğuk Savaş’ın sona ermesi farklı devletlerde farklı sonuçlar doğurmuştur. Bazı devletlerde çatışma ortamı yaratırken bazılarında ise çatışma sonrası barış sürecine geçiş vuku bulmuştur^[34]. Barışın inşası da çatışma sonrası taraflar arasında güvenin yeniden inşasını ve çatışmanın yenilenmesini önleme amacını taşımaktadır^[35]. Barışın yeniden inşasına yönelik operasyonlar çok yönlü ve çok amaçlı operasyonlardır. Bu bağlamda diğer operasyonlara kıyasla sivil aktörlerin

[32] Pazarıcı, *Uluslararası Hukuk*, 425.

[33] Pazarıcı, *op. cit.*, s. 431-432.

[34] Michelle I. Gawerc, “Peace-Building: Theoretical and Concrete Perspectives,” *A Journal of Peace Research*, Cilt 31, Sayı 4, 2006, s.436.

[35] Wendy Lambourne, “Post-Conflict Peacebuilding: Meeting Human Needs for Justice and Reconciliation,” *Journal of Peace, Conflict and Development*, Cilt 31, 2000, s.3.

daha aktif olduğu operasyon türleridir^[36]. Sivil aktörlerin yanında devletler, uluslararası örgütler, sivil toplum örgütleri de bu çok amaçlı operasyonların bir parçasını oluştururlar^[37].

Temel amacı güvenin yeniden inşası olan bu operasyonlar, çatışmadan dolayı travma yaşamış olan toplumun rehabilite edilmesi de dâhil olmak üzere, geçiş dönemi adaleti^[38] (*transitional justice*), hakikat komisyonlarının^[39] kurulması gibi birçok eylemi içinde barındırabilir^[40]. Genel itibarıyla bu operasyonlar “militanların silahsızlandırılması, tasfiye edilmeleri, radikalleşmiş grupların topluma yeniden kazandırılması” gibi aktiviteleri de içerir^[41]. Yine çatışmanın temelindeki sebepler irdelenerek kimlik çatışmasının, sosyal ve kültürel sebeplerin veya ekonomik sebeplerin iyileştirilmesi amacıyla çalışmalar yapılır^[42]. Bu operasyonların da yumuşak güce dayalı diplomatik operasyonlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bu operasyonlar çatışma bittikten sonra yapılabileceği gibi, çatışma sonlanmadan da yapılabilir. Bu bağlamda silahlı çatışmalar hukukunun bu tür operasyonlarda da uygulanması yüksek ihtimal dâhilindedir.

[36] Naomi Weinberger, “Civil-Military Coordination in Peacebuilding. The Challenge in Afghanistan,” *Journal of International Affairs*, Cilt 55, Sayı 2, 2002, s.262.

[37] Halistoprak, *op. cit.*, s.4.

[38] Daha detaylı bilgi için bkz. Serdar Güleler, “Çatışmacı Bir Geçmişten Uzlaşmacı Bir Geleceğe Geçişte Adalet Arayışı: Geçiş Dönemi Adaleti ve Mekanizmalarına Genel Bir Bakış,” *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 32, 2012.

[39] Detaylı bilgi için bkz. Volkan Maviş, “Yapıcı Adalet Yaklaşımı Olarak Hakikat Komisyonları,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı 2, 2016.

[40] Julia Leib and Samantha Ruppel, “The Dance of Peace and Justice: Local Perceptions of International Peacebuilding in West Africa,” *International Peacekeeping*, Cilt 28, Sayı 5, 2021, s.798.

[41] Halistoprak, *op. cit.*, s.4.

[42] Duran, *op. cit.*, 2002, s.140.

C) BARIŞA ZORLAMA OPERASYONLARI

Geleneksel anlamda “barışı koruma” operasyonları, BM Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulan ve çatışmanın taraflarının rızası ile gerçekleştirilen, çatışmanın tarafı olmadıkları gibi çatışmanın tarafı olan herhangi bir tarafı da desteklemeyen^[43] askeri operasyonlardır. Ancak yine de misyonun geleneksel barışı koruma (*traditional peacekeeping*) mı yoksa BM Şartı’nın VII. Bölümü çerçevesinde gerçekleştirilen muharebe misyonu (*combat mission*) mu olup olmadığının aydınlatılması gerekmektedir. Bu bağlamda incelenmesi gereken öncelikli husus, operasyonun BM’nin VII. Bölüm kapsamında yetkilendirmesi üzerine ve BM’nin “denetim ve komutası altında” gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğidir. Aşağıda detaylandırılacağı üzere VII. Bölüm doğrultusunda alınan kararlar uygulanan barışa zorlama operasyonları ile barışı kurma operasyonları konusunda ayırım yapılmakta ve barışa zorlama operasyonları BM’nin katıldığı silahlı çatışma olarak kabul edilmektedir. Zira VII. Bölüm altında alınan kararlarda “muharebe misyonunun” uygulanması gerektiği genel olarak kabul gören bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

VII. Bölüm çerçevesinde gerçekleştirilen barış operasyonlarının sayısı Soğuk Savaş sonrası ciddi bir artış göstermiştir. Bu durumun en önemli sebepleri iç çatışmaların sayısındaki artış ve özellikle Somali, Ruanda ve Bosna-Hersek’te görevlendirilen barış güçlerinin sivil halka karşı gerçekleştirilen insan hakkı ve insancıl hukuk ihlallerine seyirci kaldıkları iddialarıdır^[44]. Bu operasyonlardaki başarısızlıklar nedeniyle barış operasyonlarının temelini oluşturan tarafsızlık, yalnızca meşru müdafaa sınırları içinde kuvvete başvurulabilme, ev sahibi devletin rızası ilkeleri, barış gücü personelinin yetkilerini daralttığı gerekçesiyle eleştirilmiştir^[45]. Bu eleştiriler nedeniyle BM proaktif

[43] Karşı görüşler için bkz. Lilly Damian, “The United Nations as a party to armed conflict: the Intervention Brigade of MONUSCO in the Democratic Republic of Congo (DRC)”, *Journal of International Peacekeeping*, Cilt 20, Sayı 3-4, 2016, s.313-341.

[44] Alexandra Gombar, *Protecting the Peace Without Protecting Civilians: The UN Capstone Doctrine and the Prevention of Genocide*, North Carolina: Chapel Hill, 2016. Jan Nederveen Pieterse, “Sociology of Humanitarian Intervention: Bosnia, Rwanda and Somalia Compared”, *International Political Science Review*, Cilt 18, Sayı 1, 1994, s.71-93. Phil Orchard, “Revisiting Humanitarian Safe Areas for Civilian Protection”, *Global Governance*, Cilt 20, 2014, s.55-75.

[45] Pieterse, *op. cit.*, s.71-93; Orchard, *op. cit.*, s.55-75.

politikalar geliştirmeye başlamış ve Soğuk Savaş sonrası gerçekleştirilen barış operasyonlarında başlangıç misyonunun genişleterek savunma amaçlı zorlayıcı önlemler almaya başlamıştır.

BM Güvenlik Konseyi 21 Şubat 1992 tarihinde, Eski Yugoslavya için UNPROFOR'u (United Nations Protection Force in the former Yugoslavia) kurmuştur. Misyonun amacı, krizin çözümü için gerekli olan barış ve güvenlik koşullarının yaratılmasıdır^[46]. BM Güvenlik Konseyi 14 Eylül 1992 tarihinde, 776 sayılı Kararı ile Bosna-Hersek'teki UNPROFOR'un yetkilerini insani yardımların teslimini kolaylaştırmak amacıyla değiştirmiştir^[47]. 19 Şubat 1993 tarihinde alınan 807 sayılı Karar ile ise UNPROFOR'un yetkilerini VII. Bölümü kapsayacak şekilde genişletmiştir^[48]. 807 sayılı Karar, BM Şartı'nın VII. Bölümüne ilk defa açık atıf yapması nedeniyle bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir^[49]. Krizin daha da tırmanması ve özellikle BM barış gücü askerlerinin Sırp tarafı tarafından rehin alınması nedeniyle BM Güvenlik Konseyi 998 sayılı Kararı almış ve silahlandırılmış "Acil Müdahale Birliği"ni kurmuştur^[50]. 16 Haziran 1995 yılında kurulan "Acil Müdahale Birliği" hem UNPROFOR'un misyonunu gerçekleştirmesine ve hem de barış güçlerinin korunmasına hizmet etmektedir^[51].

24 Nisan 1992 tarihli Somali için UNOSOM I (United Nations Operation in Somalia) kurulmuştur^[52]. Somali için ilk barış gücünün gönderilmesinin sebebi ateşkesin gözlenmesi ve Mogadishu'ya gönderilen insani yardımların yerine ulaşmasını sağlamaktı^[53] ancak 1992 yılının sonuna doğru BM Güvenlik Konseyi VII. Bölüm çerçevesinde karar vererek insani krizin

[46] U.N. Doc. S/RES/743, 21 Şubat 1993.

[47] U.N. Doc. S/RES/776, 14 Eylül 1992.

[48] U.N. Doc. S/RES/807, 19 Şubat 1993.

[49] U.N. Doc. S/RES/807, 19 Şubat 1993.

[50] U.N. Doc. S/RES/998, 16 Haziran 1995.

[51] U.N. Doc. S/RES/998 16 Haziran 1995.

[52] U.N. Doc. S/RES/751, 24 Nisan 1992.

[53] U.N. Doc. S/RES/775, 28 Ağustos 1992.

önlenmesi için her türlü yola başvurulabileceğini kabul etmiştir^[54]. 3 Aralık 1992 tarihli 794 sayılı Karar ile BM Güvenlik Konseyi, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğindeki UNITAF'ı (the Unified Task Force, Birleşik Eylem Gücü) kurmuştur^[55]. UNITAF'ın temel görevi insani yardımların ve gıda malzemelerinin güvenli bir şekilde ulaştırılması ve dağıtılmasını sağlamaktır^[56]. Ancak BM, INITAF'a çatışmacı grupları silahsızlandırmak konusunda da baskı yapmıştır^[57]. UNITAF “muharebe gücüne” sahip olması nedeniyle barış operasyonları tarihinde bir ilktir^[58]. UNITAF'ın geri çekilmeye başlaması ve UNOSOM I'in zorlama yetkisi olmaksızın misyonunu tamamlayacağı sonucuna varan BM Güvenlik Konseyi, 26 Mart 1993 tarihinde bir dizi askeri görev yüklediği UNOSOM II'yi kurmuştur^[59]. UNOSOM II'ye şiddetin yeniden başlamasını engelleme, gayri resmî silahlara el koyma, sivil toplum kuruluşlarına ait alan ve malzemeleri koruma, ağır silahların kontrolü gibi yetkiler verilmiştir^[60].

5 Ekim 1993 tarihinde BM Güvenlik Konseyi Ruanda da barışa katkı sağlamak amacıyla UNAMIR I'i (The United Nations Assistance Mission for Rwanda) kurmuştur^[61]. Diğer örneklerde olduğu gibi UNAMIR I'in yetkilerini UNAMIR II'yi kurmak suretiyle genişletmiştir^[62]. UNAMIR II

[54] U.N. Doc. S/RES/775, 28 Ağustos 1992.

[55] U.N. Doc. S/RES/794, 3 Aralık 1992.

[56] U.N. Doc. S/RES/794, 3 Aralık 1992.

[57] Kenneth Allard, *Somalia Operations: Lessons Learned*, National Defense University Press, Washington DC, 1995, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA286816.pdf> (E.T. 22 Nisan 2023).

[58] Somali örneğinde BM, kuvvetlerin komutasını ve denetimini katılan devlet Amerika Birleşik Devletlerine bırakmıştır. Bu kapsamda UNITAF'ın komuta ve denetimi Amerika Birleşik Devletleri'ndedir. Ancak hareket BM adına yapılmaktadır. Bu nedenle BM'nin insancıl hukuk kurallarına uyulması konusunda sorumluluk sahibi olup olmadığı tartışmalıdır. Pazarcı, *op. cit.*, s.675.

[59] U.N. Doc. S/RES/814, 26 Mart 1993.

[60] U.N. Doc. S/RES/814, 26 Mart 1993.

[61] U.N. Doc. S/RES/872, 5 Ekim 1993.

[62] U.N. Doc. S/RES/912, 21 Nisan 1994.

ile BM barış gücüne, özellikle korunan bölgeleri ve sivilleri, BM persone-
lini, insani yardım teslimatı ve dağıtımını yapan araçları ve kişileri korumak
amacıyla savunma yapma yetkisi verilmiştir^[63]. BM Güvenlik Konseyi Eski
Yugoslavya ve Somali’de olduğu gibi misyonun yetkisini kuvvet kullanmayı
da içerecek şekilde genişletmiş ve 929 sayılı Karar ile Fransa liderliğinde
“Operation Turquoise”ı oluşturmuştur^[64]. BM Güvenlik Konseyi, 929 sayılı
Kararı ile özellikle öldürülen sivil sayısına dikkat çekmiş ve VII. Bölüm
kapsamında “Operation Turquoise”ın yerinden edilmiş kişileri, mültecileri,
güvende olmayan sivilleri korumak amacıyla her türlü önlemi alabileceğine
karar vermiştir^[65].

Her üç operasyonda da zorlayıcı önlemler alınmasına rağmen yüzlerce
sivilin öldürülmesine engel olunamamıştır^[66]. Özellikle Bosna-Hersek’te
yüzlerce sivilin barış gücü personelinin önünde öldürülmesi, BM barış
personelinin yetkilerinin genişletilmesi gerekliliğini tartışmaya açmıştır.
2000 yılında düzenlenen BM Barış Operasyonları Raporu (Report of the
Panel on United Nations Peace Operations) diğer adıyla Brahimi Raporu
ile BM’nin, barış operasyonlarında reforma gitmesi ahlaki bir zorunluluk
olarak kabul edilmiştir^[67].

Brahimi Raporu ile BM güçlerinin tarafsızlığı ve kuvvet kullanma konu-
sundaki yetkilerinin sınırları geleneksel anlamının ötesinde yorumlanmıştır.
Rapora göre tarafsızlık, her durumda ve her zaman tüm taraflara eşit dav-
ranmak veya aynı mesafede durmak anlamına gelmemelidir^[68]. Bu yönde
bir tarafsızlık, gerçekleştirilen ihlallere seyirci kalınması ile sonuçlanabilmek-

[63] U.N. Doc. S/RES/912, 21 Nisan 1994.

[64] U.N. Doc. S/RES/929, 22 Haziran 1994.

[65] U.N. Doc. S/RES/929, 22 Haziran 1994. Güvenlik Konseyi 929 sayılı bu Kararında
barış gücünün tarafsız kalması gerektiğine özellikle vurgu yapmıştır.

[66] James Sloan, “The Use of Offensive Force in UN Peacekeeping: A Cycle of Boom
and Bust”, *Hastings International and Comparative Law Review*, Cilt 30, Sayı 3,
2006, s.385.

[67] Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305-S/2000/809,
21 Ağustos 2000, Brahimi Report, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a_55_305_e_brahimi_report.pdf. (E.T. 7 Ocak 2024).

[68] Brahimi Report.

tedir.^[69] Buna göre barış gücü, “çatışmanın taraflarıyla ilişkilerinde tarafsız olmalı, ancak görevlerini yerine getirirken tarafsız olmamalıdır”^[70]. Barış sürecinin yürütülmesi sırasında veya sonrasında taahhütlerini ihlal eden taraflara ise BM’nin yaptırımları katı olmalıdır^[71].

Kuvvet kullanma ve tarafsızlık konusunda getirilen bu yeni bakış açısının örgütün operasyonlarına da yansıdığı söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin MONUSCO doğrudan BM Şartı’nın VII. Bölümü çerçevesinde görevlendirilmiş kuvvet kullanma bakımından oldukça geniş yetkilerle donatılmış bir misyondur^[72]. Özellikle sivillerin korunması bakımından MONUSCO’nun her türlü önlemi alabileceği 1925 sayılı Kararla açıkça kabul edilmektedir^[73].

MONUSCO kapsamında görevlendirilen “Müdahale Birliği” (Intervention Brigade) ile BM güçleri açıkça çatışan taraflardan birinin yanında yer almış ve “tarafsızlık ilkesi” bakımından fiili bir reform gerçekleştirilmiştir. 2013 yılında, 2098 sayılı Kararla kurulan Müdahale Birliği, “hedefe yönelik saldırı operasyonları gerçekleştirmek [...] tüm silahlı grupların genişlemesini önlemek, bu grupları etkisiz hale getirmek ve silahsızlandırmak” gibi yetkilerle donatılmışlardır^[74]. Intervention Brigade, operasyonlarını kendisi yapabileceği gibi Kongo Demokratik Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ile birlikte yapmak yetkisine de sahiptir^[75]. Bu operasyonla BM, çatışmanın tarafı olan Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile birlikte hareket ederek çatışmanın tartışmalı da olsa tarafı haline gelmiş ve isyancı güçlere karşı zorlayıcı önlemler almıştır. Bu nedenlerle Intervention Brigade *sui-generis*

[69] Ruanda başarısızlığına dikkat çeken rapor, eşit olmayanlar arasında ve özellikle sivillerin korunması kapsamında kuvvet kullanmanın ahlaki bir zorunluluk olduğunu vurgulamıştır. Brahimi Report.

[70] Brahimi Report.

[71] Brahimi Report.

[72] U.N. Doc. S/RES/1925, 28 Mayıs 2010.

[73] U.N. Doc. S/RES/1925, 28 Mayıs 2010.

[74] U.N. Doc. S/RES/2098, 28 Mart 2013.

[75] United Nations Security Council, Special Report of the Secretary-General on the Democratic Republic of the Congo and the Great Lakes region, 27 Şubat 2013, para. 61.

bir örnektir. Zira 2098 sayılı Karar kapsamında barış gücünün bağımsız bir üçüncü taraf olarak hareket ettiğini söylemek mümkün değildir.

Intervention Brigade, barış güçleri bakımından güç kullanımını meşru savunmanın ötesinde, özellikle misyonun yerine getirilmesi veya görevin savunulması bakımından meşru kılmaktadır. Buna göre meşru savunma ilkesinin kapsamı, “misyonun savunmasını” da içerecek şekilde genişletilmiş olmaktadır^[76]. İkinci olarak Intervention Brigade, barış operasyonlarının askeri yönünün ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Son olarak Intervention Brigade ile barış güçleri çatışan taraflardan birinin yanında doğrudan yer alarak “tarafsızlık” ilkesini tartışmaya açmıştır. Bu üç durum silahlı çatışmalar hukukunun barış operasyonlarına uygulanmasını zorunluluk haline getirmektedir. Ancak silahlı çatışmalar hukukunun “hangi düzenlemelerinin” barış operasyonlarına uygulanacağı belirsizliklerin bir parçasıdır.

Buradan hareketle sonraki bölümlerde; BM’nin ve barış güçlerinin hukuki statüsü incelenecektir. Başka bir ifade ile BM’ye taraf statüsü atfedilecek midir veya barış güçlerine savaştan statüsü verilecek midir? Dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus ise BM’nin barışa zorlama operasyonlarında çatışma türünün hangisi olacağıdır. Barış güçleri, uluslararası silahlı çatışma-uluslararasılaşmış silahlı çatışma hukuku mu yoksa uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku ile mi bağlı olacaktır? Veya BM’nin müdahalesi silahlı çatışma türüne etki etmeyecek midir? Bu soruların cevaplanması, konunun açıklığa kavuşturulması açısından önem arz etmektedir.

II. SİLAHLI ÇATIŞMALAR HUKUKUNUN BM ÜZERİNDE BAĞLAYICILIĞI VE BM’NİN TARAF STATÜSÜ

Silahlı çatışmalar hukuku, hem 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokollerinden hem de uluslararası örf ve adet hukuku kurallarından oluşmaktadır. Bu bakımdan BM’nin silahlı çatışmalar hukuku ile bağlılığı hem uluslararası anlaşmalar hem de örf ve adet hukuku bakımından incelenmelidir. Anlaşmalar hukuku bakımından dikkat çekilmesi gereken en önemli husus BM’nin silahlı çatışmalar hukuku sözleşmelerine taraf olup olmadığı ve bunun gerekçeleridir. Uluslararası örgütler, uluslararası ilişkilerin

[76] Sloan, *op. cit.*, s.385.

dolaylı sujesi olup devletler gibi asli suje değildirler^[77]. Bu nedenle uluslararası örgüt olan BM'nin, devletlerden farklı olarak uluslararası andlaşmalara taraf olabilme yetkisi değerlendirilmelidir.

UAD “Birleşmiş Milletler Hizmetinde Uğranılan Zararın Tazmini Davası” danışma görüşünde: “Uluslararası örgütler, uluslararası hukuk kişisidir ve böylece uluslararası haklara ve yükümlülüklerle kendilerini kuran kurucu andlaşmada belirtilen amaçlarla sınırlı olarak sahiptir”^[78]. Divan kararında, BM'nin ancak uluslararası hukuk kişiliğine sahip olması halinde görev ve amaçlarını yerine getirebileceğini kabul etmektedir^[79]. Ancak uluslararası örgütlerin kişiliği, “amaçları” ve “kurucu devletlerin verdiği yetkiler” ile sınırlıdır^[80]. Bu nedenle uluslararası örgütler “görevsel” veya “işlevsel” (functional) bir uluslararası kişiliğe sahiptir^[81]. Uluslararası örgütlerin uluslararası kişiliği bu yönleriyle devletlerin uluslararası kişiliğinden ayrılmaktadır. Divan da bu hususa dikkat çekmektedir: “Uluslararası örgütlerin hukuk kişiliğine sahip olması onların hak ve yükümlülük bakımından devletle eş durumda olduğu anlamına gelmez”^[82]. Bu hüküm özellikle uluslararası andlaşmalardan doğan “hak” ve “yükümlülüklerin” ihlali halinde uluslararası örgütlerin “sorumluluklarının” devletlerden farklı işleyeceğini de göstermektedir.

UAD, BM'nin uluslararası andlaşmaları imzalama yetkisinin olduğunu da kabul etmektedir^[83]. Ancak BM silahlı çatışmalar hukuku sözleşmelerine taraf olmamış, tek taraflı bildirimle “uluslararası insancıl hukukun ruhunun”

[77] Daha fazla bilgi için bkz. Pazarıcı, *op. cit.*, s. 142. Bu durumun temel sebebi uluslararası örgütlerin kurucu andlaşmalarla belirlenmiş sınırlı bir kişiliklerinin olmasıdır.

[78] Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ, 11 Nisan 1949.

[79] Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion.

[80] Pazarıcı, *op. cit.*, s. 143.

[81] Pazarıcı, *op. cit.*, s. 143.

[82] Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion.

[83] Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion.

silahlı çatışma boyutuna varan barış operasyonlarında uygulanacağını kabul etmiştir^[84]. Barış operasyonlarında BM'nin uluslararası toplumu temsilen hareket ettiği bu nedenle Cenevre Sözleşmelerinde bahsedilen “taraf” veya “güç” tanımlamalarının örgüt için kullanılmayacağı kabul edilmektedir.^[85] Bu kapsamda BM'nin silahlı çatışmalar hukuku düzenlemelerine taraf olmasını beklemek gerçekçi değildir. Zira Cenevre Sözleşmeleri devletler hedeflenerek düzenlenmiştir. Sözleşmeler içerisinde BM'yi ayrıca düzenleme konusu yapan veya silahlı çatışmalar hukukunun BM'yi de bağladığını kabul eden hükümler mevcut değildir^[86]. Devletlere yönelik oldukça ayrıntılı hükümler içeren bu Sözleşmelerin yalnızca örgütsel uluslararası hukuki kişiliğe sahip BM bakımından bağlayıcı olduğunu söylemek örgütün görev ve amaçları ile uyumsuz riskini taşımaktadır^[87]. Çünkü BM, Sözleşmelerin ihlali halinde sorumluluk mekanizmasını işletebilecek devlet erklerine sahip değildir^[88]. Bu sonuçların ötesinde BM'nin silahlı çatışmalar hukuku düzenlemelerine taraf olması halinde, örgütün uluslararası barış ve güvenliği sağlama araç ve yöntemlerine yönelik bir güvensizlik oluşacağı kanaati mevcuttur^[89].

Fakat BM'nin uluslararası hukuk kişiliğinin bir sonucu olarak silahlı çatışmalar örf ve adet hukuk normları ile bağlı olduğu kabul edilmektedir^[90].

[84] Model Agreement between the United Nations and Member States Contributing Personnel and Equipment to the United Nations Peacekeeping Operations, UN Doc. A/46/185, para. 28.

[85] Devon Whittle, “Peacekeeping in Conflict: The Intervention Brigade, MONUSCO, and the Application of International Humanitarian Law to United Nations Forces”, *Georgetown Journal of International Law*, Cilt 46, Sayı 3, 2014, s.837. Ezeli Azarkan, “Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Birleşmiş Milletler Askeri Operasyonları”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1-2, 2006, s.84.

[86] Funda Keskin, “Silahlı Çatışmalar Hukukunun BM Kuvvetlerine Uygulanması”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 52, Sayı 1, 1997, s.451-452. Azarkan, *op. cit.*, s.89-90.

[87] Azarkan, *op. cit.*, s.89-90.

[88] *Ibid.*, s.83-104.

[89] *Ibid.*, s.83-104.

[90] UAD, Uluslararası Andlaşmaların Yorumlanması Kararında, uluslararası örgütlerin, uluslararası hukuk kişiliğine sahip olmaları cihetiyle uluslararası hukukun genel ilkeleri

Zira uluslararası örf ve adet hukuk normu haline gelmiş silahlı çatışmalar uygulamalarının barış operasyonlarına uygulanmasına itiraz etmemiştir^[91]. Whittle'a göre; uluslararası örf ve adet kuralının BM barış operasyonlarına uygulanmasının temel şartı ilgili normun BM'ye uygulanabilir olması ve bu uygulamanın BM'nin amaç ve görevlerine engel olmamasıdır^[92]. Bu istisnanın temel sebebi BM'nin sınırlı (örgütsel) bir uluslararası hukuk kişiliğine sahip olmasıdır.

BM her ne kadar Cenevre Sözleşmelerine taraf olmasa da Soğuk Savaş sonrası VII. Bölüm çerçevesinde alınan kararlar nedeniyle kuvvet kullanan askerî personelin silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olduğunu teyit eden bazı düzenlemeleri kabul etmiştir. Bu düzenlemelerin gerekliliğine dair inanın en önemli sonuçlarından biri BM Genel Sekreterliğinin 6 Ağustos 1999 tarihli "Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisidir"^[93]. Bildiri, BM "komuta ve kontrolü" altında gerçekleştirilen operasyonları yürüten barış güçlerine uygulanabilecek uluslararası insancıl hukukun "temel prensiplerini" ve "kurallarını" belirlemektedir^[94]. Bu kurallar çerçevesinde Bildiri, operasyon alanındaki sivillere, çocuklara, kadınlara, yaralılara, hastalara, savaş esirlerine ve sağlık görevlilerine nasıl davranılması gerektiğini düzenleme konusu yapmaktadır^[95]. Bildirinin ilk paragrafında ifade edildiği üzere insancıl hukuk ancak barış gücü mensuplarının "aktif şekilde" çatışmaya katılması ve "savaşan" statüsünde olması hâlinde

---

ile de bağlı olduğunu hüküm altına almıştır. Interpretation of the Agreement of 25 March 1951 Between the WHO and Egypt, Advisory Opinion, ICJ, 20 Aralık 1980, para. 89-90.

[91] Whittle, *op. cit.*, s.850.

[92] *Ibid.*, s.850.

[93] Daha detaylı bilgi için bkz. Keskin, *op. cit.*, s.451-452.

[94] Secretary-General's Bulletin Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, ST/SGB/1999/13, 6 Ağustos 1999, para.1.

[95] International Committee of the Red Cross, 26th International Conference 1995: Resolution 1, 07-12-1995 Resolution International Humanitarian Law: From Law to Action Report on the Follow-up to the International Conference for the Protection of War Victims.

uygulanacaktır^[96]. Bölüm VII çerçevesinde alınan muharebe misyonlarının bu kategoride değerlendirilmesi mümkündür. Fakat Bildiri, çatışma türüne veya hangi çatışma hukukunun uygulanacağına dair bilgi vermemektedir.

1994 tarihli “Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesi” de çatışmalar hukukunun uygulanması konusunda oldukça önemli düzenlemeler ihtiva etmektedir. Bu Sözleşme BM barış gücü personelinin güvenliğini sağlama amacıyla olup silahlı çatışmalar hukukunun bir parçası değildir ancak silahlı çatışmalar hukuku ile bağlılık konusunda düzenlemeler içermektedir. Anılan Sözleşmenin 2. maddesi, yürütülen operasyonlara uygulanacak hukuk açısından iki farklı ayrıma gitmektedir. Bunların ilki, BM kuvvetlerinin çatışmalara savaşan (*combatant*) olarak katıldığı durumlar, diğeri ise barış personeli açısından olağanüstü güvenlik riski taşıyan operasyonlardır. İlk durumda, BM Şartı’nın VII. Bölümü çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi tarafından yetkilendirilen ve savaşan statüsünde olan personelin insancıl hukukla bağlı olduğu hüküm altına alınırken^[97] (Madde 2(2)); ikinci durumda, ilgili bu Sözleşmenin uygulama alanı bulacağı düzenlenmektedir (Madde 2(1)). Sözleşmenin ayırım konusundaki temel ölçütü; BM kuvvetlerinin müdahalesi kararının BM Şartı’nın VII. Bölümü çerçevesinde BM Güvenlik Konseyi tarafından alınıp alınmadığı noktasında toplanmaktadır.

Yine aynı Sözleşmenin 20. maddesi, BM operasyonları kapsamında BM’nin ve BM personelinin, insancıl hukuk ve insan hakları hukuku ile koruma altında olduğunu ve daha da önemlisi yine bu normlar doğrultusunda sorumluluklarının devam ettiğini düzenlemektedir. Bu nedenle 20. maddenin, operasyona katılan sivil ve askerî personelin insancıl hukukla

[96] Secretary-General’s Bulletin Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, ST/SGB/1999/13, 6 August 1999, para.1

[97] Article 2 Scope of application: “2(1). This Convention applies in respect of United Nations and associated personnel and United Nations operations, as defined in article 1. 2(2) This Convention shall not apply to a United Nations operation authorised by the Security Council as an enforcement action under Chapter VII of the Charter of the United Nations in which any of the personnel are engaged as combatants against organised armed forces and to which the law of international armed conflict applies.”, UN Doc. A/RES/49/59.

bağlı olduğuna dair bir mesaj verdiği söylenebilir^[98]. Diğer taraftan anılan Sözleşmenin 21. maddesi, “İşbu Sözleşmedeki hiçbir hüküm meşru savunma hakkına hâlel getirecek şekilde yorumlanamayacaktır” şeklindedir. Bu düzenleme dolaylı da olsa meşru müdafaa kapsamında BM personelinin saldırıya maruz kalması hâlinde silahlı çatışmaya girebilmesinin önünü açmaktadır. Buradan hareketle ilgili bu Sözleşme, VII. Bölüm doğrultusunda BM yetki ve denetimi altında yapılan barışa zorlama operasyonlarında ve meşru müdafaa ötesine geçen silahlı çatışmalarda insancıl hukukun uygulanacağını kabul etmektedir.

Bahsi geçen düzenlemelerin tamamı, barış gücü personelinin silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olduğunu kabul etse de BM’nin çatışmanın tarafı olduğuna dair bir kabul görüş henüz mevcut değildir. BM barış operasyonlarının niteliklerine yönelik açıklamalarında BM’nin “taraf” statüsünün olmadığını ifade ederek tarafsızlık olgusunu ev sahibi devletin “rızasına” bağlamaktadır^[99]. Örgüt, rıza yokluğunun BM’yi çatışmaya taraf yapma riski taşıdığı ve taraf olunması hâlinde barışı koruma temel rolünden uzaklaşılacağı altını çizmektedir^[100]. Zira çatışmanın tarafı olarak silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olunması, BM’nin meşru bir hedef olarak görülmesine yol açabilecektir. BM personeline savaşan statüsünün verilmesi ve çatışmanın tarafı olarak kabul edilmesi, barış güçlerinin 1994 tarihli “Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesi” kapsamında sahip oldukları koruma statüsünden faydalanmalarının önünü kapatacaktır. Son olarak BM’nin tarafsızlık statüsünü kaybetmesi, operasyona katkı sunan BM üyesi devletler bakımından da kabul edilebilir bir uygulama olmayacaktır. Zira tarafsızlık statüsünün kaybedilmesi halinde katkıda bulunan üye devletler kendi rızalarının hilafına silahlı çatışmaya katılmış olacaktırlar. Bu doğrultuda yapılan tartışmalar, BM güçlerinin taraf

[98] Keskin, *op. cit.*, s.452.

[99] United Nations, Principles of Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping#:~:text=These%20three%20principles%20are%20inter,and%20defence%20of%20the%20mandate> (E.T. 3 Ağustos 2022).

[100] United Nations, Principles of Peacekeeping.

olmadığını, uluslararası toplumu temsilen uluslararası barış ve güvenliğin temin edilmesi için müdahalede bulunduğunu savunmaktadır^[101].

Bu nedenlerle bazı yazarlar silahlı çatışmalar hukukunun yalnızca bir “politika” olarak uygulanabileceğini ifade etmektedir^[102]. Ancak politika (*policy*) olarak uygulanma muğlak bir ifadedir. Ferraro’ya göre bu argümanların tümü eğer silahlı çatışmalar hukukunun uygulama alanı varsa reddedilmelidir çünkü silahlı çatışmalar hukuku tarafların statüsüne göre herhangi bir istisna getirmemiştir^[103]. Yani güçlerin BM kontrol ve denetiminde olması silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasına engel teşkil etmemelidir^[104]. Fiilen çatışmanın içinde olunması ve kuvvet kullanılması hâlinde, teorik açıdan taraf olunmadığını söylemek anlamsız kalacaktır ve fiilî durum teorisine tersine işleyecektir. Bu nedenle aslında barış sağlama misyonunun VI. Bölüm veya VII. Bölüm çerçevesinde gerçekleştirilmesinin önemi kalmamaktadır, belirleyici olan ise bölgenin durumu, yani “fiilî durum” olmaktadır^[105]. Çatışma hukukunun uygulanıp uygulanmayacağı da fiilî duruma göre netleşecektir.

Literatürde de birçok yazar *jus ad bellum* ve *jus in bello* üzerinde durarak barış personelinin çatışma hukuku ile bağlı olup olmadığını tartışma konusu yapmıştır^[106]. İfade etmek gerekir ki savaşın haklı nedenlerle başlaması ya

[101] Daphna Shrager, “The United Nations as an Actor Bound by International Humanitarian Law,” *International Peacekeeping*, Cilt 5, Sayı 2, 1998, s.64–81.

[102] Paul Berman, “When does violence cross the armed conflict threshold? Current dilemmas,” *Collegium: news from the College of Europe= nouvelles du Collège d’Europe*, Cilt 43, 2013, s.18-19.

[103] Tristan Ferraro, “The Applicability And Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces,” *International Review of the Red Cross*, Cilt 95, 2013, s.565.

[104] Ferraro, *op. cit.*, s.565.

[105] *Ibid.*, s.565.

[106] Katarina Grenfell, “Perspective on the Applicability and Application of International Humanitarian Law: the UN Context,” *International Review of the Red Cross*, Cilt 95, 2013, s.645-652; Christopher Greenwood, “International Humanitarian Law And United Nations Military Operations”, *Yearbook of International Humanitarian Law*, Sayı 1, 1998, s.34.

da haklı nedenlerle devam ediyor olması ve barış güçlerinin hukuki statüsü silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasına etki etmeyecektir. Hiçbir çatışma hukuku kaynağı tarafların hukuki statüsüne dayanarak istisna yaratmamıştır^[107]. Herkese eşit şekilde uygulanması hakkaniyet gereğidir. Ayrıca barış güçleri istisna tutulursa diğer tarafın çatışma hukukuna bağlı kalarak hareket etmesini beklemek de gerçekçi olmayacaktır.

BM, geleneksel barış operasyonları kapsamında tarafsız hareket ettiğini ve taraf statüsü olmadığını kabul etse de şiddeti yüksek bir çatışmanın içinde olmaları hâlinde silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olunacağını taraf statüsünden bağımsız olarak kabul etmektedir. Bu nedenle BM'nin barışa zorlama operasyonlarında "farklı statülü" bir taraf olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira BM barış güçleri her ne kadar çatışmanın *de jure* tarafı olmasa da silahlı çatışmalar hukuku ile bağlılık açısından *sui generis* bir taraf statüsüne sahip olacaktır.

III. BM BARIŞ OPERASYONLARINDA ÇATIŞMANIN TÜRÜ

Silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olduğu kabul edilen BM açısından açıklığa kavuşturulması gereken diğer bir husus, hangi çatışma hukuku ile bağlı olunacağı konusudur. Çatışma türünün tespit edilmesi uygulanacak silahlı çatışma hukukunun kategorisi açısından büyük önem arz etmektedir. Silahlı çatışmalar hukuku altında genel bir silahlı bir çatışma kavramı olmayıp iki tür hukuki kategori mevcuttur. Bunlar uluslararası silahlı çatışmalar ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalardır^[108].

BM müdahalesinin devam etmekte olan çatışma türlerine etki edip etmediği hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerin ilkinde göre BM müdahalesi çatışmayı otomatik olarak uluslararası silahlı çatışmaya dönüştürmektedir^[109]. Bu nedenle BM, uluslararası silahlı çatışma hukuku ile bağlı

[107] Keskin, *op. cit.*, s.450.

[108] Dino Kritsiotis, "The Tremors of Tadic", *Israel Law Review*, Cilt 43, 2012, s.262-300.

[109] Chapman, *op. cit.*, s.2-11; Ray Murphy, *UN Peacekeeping in Lebanon, Somalia and Kosovo: Operational and Legal Issues in Practice*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007. Kubo Macak and Noam Zamir, "The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya" *International Community Law Review*, Cilt 14, Sayı 4, 2012, s.403-436.

olacaktır. Diğer görüş ise devletlere uygulanan klasik çatışma hukukunun gerekli değişiklikler yapılarak BM'ye de uygulanması yönündedir^[110]. Başka görüş ise BM müdahalesinin çatışma türüne etki etmeyeceği yönündedir^[111]. UAD Nikaragua Davası kararında, aynı bölgede aynı anda birden fazla silahlı çatışma yaşanabileceğini kabul etmektedir^[112]. Buna göre BM müdahalesinin çatışma türünü otomatik olarak dönüştürmesi bir zorunluluk değildir ancak devam eden çatışmaların türünün tespiti uygulanacak silahlı çatışmalar hukukunun belirlenmesi bakımından zorunluluktur. Greenwood'a göre ise BM'nin çatıştığı tarafın statüsü çatışma türünü belirleyecektir. Buna göre BM'nin çatıştığı taraf bir devlet ise uluslararası silahlı çatışma kuralları uygulanacaktır^[113]. Şayet çatıştığı taraf devlet dışı organize bir silahlı grup ise uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma veya *sui generis* bir çatışma türü olduğu kabul edilecektir^[114].

Çatışma türünün tespiti, silahlı çatışmaların yürütülmesi bakımından geçerli olan kuralların uygulanması bakımından önemlidir. Her iki çatışma türü bakımından çatışmalara katılan kişiler ile çatışma dışı kalan kişiler, çatışmalarda uygulanacak yöntem ve araçlar ve son olarak çatışmalarda belirlenmiş bazı kişilerin, malların ve çevrenin korunmasına yönelik getirilen düzenlemeler farklılık göstermektedir. Bu nedenle bu bölümde öncelikle uluslararası silahlı çatışmalar, devamında ise uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar incelenecek ve BM müdahalesinin çatışma türlerine etki edip etmeyeceği değerlendirilecektir.

Uluslararası silahlı çatışmalar “devletler arası silahlı çatışmalar” ve “uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar” olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. En genel tanımıyla uluslararası silahlı çatışma, en az iki devletin katıldığı çatışma türü olarak açıklanmaktadır. *Ad hoc* Yugoslavya Uluslararası Ceza

[110] Dapo Akande, “Classification of Armed Conflicts: Relevant Legal Concepts”, in Elizabeth Wilmhurst (Ed.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford: Oxford Legal Studies Research Paper No 50, 2012.

[111] Whittle, *op. cit.*, 837-875.

[112] Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, Judgment, ICJ, 27 Haziran 1986.

[113] Greenwood, *op. cit.*, 26; Pazarcı, *op. cit.*, s.613.

[114] *Ibid.*

Mahkemesinin *Tadiç* kararında da ifade ettiği üzere “Devletler arasında silahlı kuvvete başvuru her durumda uluslararası silahlı çatışma vardır”^[115]. Uluslararasılaşmış silahlı çatışma teriminin yeni olması nedeniyle geleneksel uluslararası silahlı çatışma tanımları devletler arası silahlı çatışmalara yöneliktir.

Uluslararasılaşmış silahlı çatışma, uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışmanın uluslararası bir çatışmaya dönüşmesi hâlinde gerçekleşir^[116]. Bu yeni tip silahlı çatışma, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaya başka bir devletin veya örgütün müdahil olması hâlinde söz konusu olacaktır. Örneğin radikal dini silahlı örgüt Taliban ile Afganistan arasında Temmuz 2021 tarihine dek devam eden çatışma ilk aşamada uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma iken ABD’nin müdahalesi ile uluslararası silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Bu nedenle çatışmanın tarafları doğrultusunda hibrit bir uygulama, yani hem “uluslararası silahlı çatışma” hem de “uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku” uygulama alanı bulmuştur^[117]. UAD, “Nikaragua Askeri ve Yarı Askeri Faaliyetler Davasında”, Nikaragua hükümeti ve hükümete karşı ayaklanan Contras arasındaki silahlı çatışmayı uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma, ABD’nin Contras’ların tarafında yer alarak Nikaragua hükümetine karşı yaptığı silahlı müdahaleyi ise uluslararası silahlı çatışma olarak değerlendirmiştir^[118].

İkinci silahlı çatışma türü ise uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalardır. Bu tür silahlı çatışmalarda çatışan taraflar, devlet ve organize silahlı gruplardır. Organize silahlı grupların kendi aralarındaki çatışmaları

[115] ICTY, Prosecutor v. Tadiç, Case No. IT-94-1, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2 Ekim 1995.

[116] Ali İbrahim Akkutay, “Silahlı Çatışmalar Hukukunda İç Silahlı Çatışmaların Uluslararasılaşması,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı 1, 2016, s.3. Bu durumun ikinci örneği ise bir devletin hükümetine karşı silahlı mücadeleye girişen ve kendilerine savaşan statüsü tanınması halinde mümkündür. Pazarıcı, *op. cit.*, s.577.

[117] Chapman, *op. cit.*, s.3.

[118] Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, Judgment, ICJ, 27 Haziran 1986.

da aynı kategoride değerlendirilmektedir^[119]. Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara yönelik ilk normatif düzenleme 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesidir: “*Yüksek Akit Taraflarından birinin topraklarında ortaya çıkan uluslararası nitelikli olmayan bir silahlı çatışma durumunda, çatışmaya taraf olanlardan her biri, en azından aşağıdaki hükümleri uygulamakla yükümlü olacaktır*”. Ortak 3. maddenin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara yönelik bir tanım verdiğini söylemek mümkün değildir.

İkinci normatif düzenleme ise 1977 tarihli Ek Protokol II’dir. Ortak 3. maddenin aksine Ek Protokol II, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmaların oluşumu bakımından bazı koşullar getirmek suretiyle dolaylı bir tanım vermektedir. Buna göre, “*Yüksek sözleşmeciler bir tarafın (devletin) toprağında, taraf devletin silahlı güçleri ile muhalif silahlı güçler veya sorumlu bir komuta altında, devamlılık arz eden ve planlı askeri harekâtlar yürütmeyi ve bu protokolü uygulamayı mümkün kılacak şekilde bu ülkenin toprağının bir parçasında denetimi elinde bulunduran diğer örgütlü silahlı gruplar arasında cereyan eden tüm silahlı çatışmalara uygulanır*”. Bu tür çatışmaların en belirgin özelliği, çatışmanın yalnızca bir devletin sınırları içinde gerçekleşmesi ve devlet dışı organize silahlı grubun çatışmanın gerçekleştiği ev sahibi ülke toprağının bir parçasında denetimi elinde bulundurmasıdır.

Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara yönelik son tanım ise Roma Statüsü’nün 8. maddesinde verilmektedir. Buna düzenlemeye göre, “*Bir devletin toprakları dâhilinde, hükümet kurumları ile organize silahlı gruplar arasında ya da bu grupların kendi aralarında meydana gelen uzun süreli silahlı çatışmalarda*” uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku uygulanır denmektedir. Birbirinden farklı olan bu uygulama alanları, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar bakımından bir tanım sorunu olduğunu göstermektedir.

BM kuvvetlerinin katıldığı silahlı çatışmaların, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak değerlendirilmesi, BM’nin taraf statüsünün kabul edilmemesinden dolayı oldukça önemlidir. Daha önce de ifade edildiği

[119] Yoram Dinstein, *Non-International Armed Conflicts in International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2021, s.39. Ayrıca bkz. ICTY, Prosecutor v Dusko Tadic, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No IT-94-1-AR72, 2 Ekim 1995, para. 70.

üzere BM'nin "taraf statüsüne sahip olmadığı" hem BM açıklamaları hem de incelenen hukuki düzenlemeler kapsamında kabul edilmektedir. BM tarafından gerçekleştirilen barışa zorlama operasyonlarının uluslararası barış ve güvenliği sağlama amacıyla olması bu silahlı çatışmaları, geleneksel anlamda iki tarafın karşıt savlarını birbirine zorla kabul ettirmek amacıyla yürüttüğü uluslararası nitelikte olan ya da uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalardan ayırmaktadır.^[120] BM müdahalesi uluslararası silahlı çatışma ya da uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma kategorileriyle tam olarak örtüşmemektedir. Dolayısıyla BM müdahalesinin devam etmekte olan çatışma türüne etki etmediği söylenebilir. Bu durumda, şayet BM uluslararası nitelikte olmayan bir silahlı çatışmaya müdahale ediyorsa uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku ile bağlı olacağı savunulmaktadır^[121]. Başka bir ifade ile BM müdahalesi çatışmayı uluslararası silahlı çatışmaya dönüştürmeyecektir.

Her ne kadar bu görüşü destekleyen uluslararası hukukçular olsa da^[122] BM'nin müdahale ettiği çatışmaları uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak kategorize etmek bu alandaki belirsizliklerin barış operasyonlarına da sirayet etmesine sebep olacaktır. Bu konudaki en temel belirsizlik tanım sorunudur. Yukarıda izah edildiği üzere 1949 Cenevre Sözleşmeleri uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma tanımını vermemektedir. Ek Protokol II ise silahlı çatışma oluşum eşiğini yüksek tutmakta ve devlet dışı organize silahlı grubun o ülke içinde en azından ülkenin bir bölgesinde toprak denetimi koşulunu aramaktadır. Roma Statüsü altında verilen tanım üzerinde de genel bir konsensüsün olduğunu söylemek mümkün değildir.

[120] Daha detaylı bilgi için bkz. Keskin, *op. cit.*

[121] Bu kapsamda altının çizilmesi gereken diğer husus, yaşanan çatışmanın uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma eşiğine ulaşmış olmasıdır. Roma Statüsü'nün 8(2)(e) bendinde de ifade edildiği üzere "gösteriler, münferit ve zaman zaman meydana gelen şiddet hareketleri veya benzer nitelikteki diğer fiiller gibi iç karışıklıklar ve gerginlikler" uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma kategorisinde değerlendirilemez. Bu durumda BM personelinin de insancıl hukukla bağlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunun gibi durumlarda insancıl hukuk hükümleri değil 1994 tarihli "Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesi" uygulama alanı bulacaktır.

[122] Whittle, *op. cit.*, s.837-875.

BM'nin müdahale ettiği çatışmaların uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak kabul edilmesinin ikinci sakıncası, silahlı çatışmalar hukukunun temel ilkelerinden olan karşılıklılık ve eşitlik ilkesi kapsamında ortaya çıkacaktır. Zira çatışmanın uluslararası nitelikte olmayan bir çatışma olduğunu kabul etmek eşit olmayan tarafların eşitlenmesi anlamına gelecektir^[123]. BM ne devletlerle ne de devlet dışı silahlı organize gruplarla eş/eşit veya aynı statüde değildir. Öte yandan uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda çatışan taraflara "savaşan" statüsü verilmemektedir^[124]. Bu durumun en önemli sonucu, bu kişilerin karşı tarafça yakalanması halinde "savaş tutsağı" korumasından yararlanamıyor olmalarıdır^[125]. Sonuç olarak uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara katılan kişilere uluslararası hukuk kaynaklı bir statü verilmemekte ve ilgili devletin ulusal mevzuatına tabii tutulmaktadır^[126]. Bu yönde bir uygulamanın Kuvvetlerin Statüsü Anlaşmalarına da aykırılık teşkil edeceği açıktır. Zira ev sahibi devletlerle yapılan kuvvetlerin statüsüne ilişkin anlaşmalar, barış güçlerinin görev sırasında işledikleri suçlar bakımından yargılama yetkisini münhasıran gönderen devlete vermektedir^[127]. Keskin'e göre de uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye düşürecek ve uluslararası alanda önlem alınmasını gerektirecek bir olayın iç sorun olduğunu kabul etmek mümkün değildir^[128].

Bu sonuçlar nedeniyle BM'nin müdahalede bulunduğu silahlı çatışmaların uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak değerlendirilmesi oldukça zordur. Ancak aksi görüşte olan yazarlar da vardır. Örneğin Whittle, MONUSCO kapsamında görevlendirilen Intervention Brigade'in doğrudan Kongo Demokratik Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri'nin yanında yer alarak isyancı güçlere karşı zorlayıcı önlemler almasını uluslararası nitelikte

[123] Jaume Saura, "Lawful Peacekeeping: Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peacekeeping Operations", *Hastings Law Journal*, Cilt 58, 2006, s.514.

[124] Pazarıcı, *op. cit.*, s.671.

[125] *Ibid.*, s.672.

[126] *Ibid.*, s.671.

[127] Secretary-General's Bulletin Observance by United Nations forces of international humanitarian law, UN Doc. ST/SGB/1999/13.

[128] Keskin, *op. cit.*, s.454.

olmayan silahlı çatışma olarak değerlendirmiştir^[129]. Bu sonuca varmasının temel sebebi ise çatışmanın diğer tarafının devlet dışı organize silahlı bir grup olmasıdır^[130].

Chapman'a göre ise BM'nin müdahalesi uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmayı uluslararasılaşmış çatışmaya dönüştürmektedir^[131]. Bu iddia da BM'nin taraf statüsüne sahip olmamasından dolayı tartışılabilir. Zira BM, silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasını taraf statüsünden bağımsız olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda BM, çatışma türünü kategorize etmekten ve hangi silahlı çatışmalar hukukunun uygulanacağını ortaya koymaktan ziyade silahlı çatışma eşiğine ulaşan barış operasyonlarında "uluslararası insancıl hukuk ilkeleri ve ruhunun" uygulanması gerektiği kanaatindedir^[132]. Bu kapsamda insancıl hukukun temel ilkeleri olan sivil ve savaşçılar arasındaki ayrıma dikkat edilmesi, savaş dışında kalanlara saldırılmaması, gereksiz acı çektirilmemesi ve son olarak orantılılık ve gereklilik ilkelerine uygun hareket edeceğini teyit etmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmelerin bir sonucu olarak mevcut literatürde önemli ölçüde tartışmanın ve farklı görüşün bulunduğunu söylemek mümkündür. Yazara göre ise UAD'nın "Nikaragua Askeri ve Yarı Askeri Faaliyetler" Davasında uyguladığı hibrit modelin, BM'nin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara müdahalesi halinde uygulanması en gerçekçi çözüm olacaktır. Zira BM, barış operasyonlarının tümünde uluslararası bir güç (örgüt) olarak müdahalede bulunmaktadır. Buradan hareketle BM ile yerel güçler arasında ortaya çıkacak ve silahlı çatışma eşiğine ulaşacak olan çatışmayı uluslararası silahlı çatışma olarak kategorize edip BM'nin uluslararası silahlı çatışma hukuku ile bağlı olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Zira yukarıda açıkladığımız gerekçeler nedeniyle BM'nin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukuku ile bağlı olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Yerel güçler arasında veya yerel güçler ile devlet arasında,

[129] Whittle, *op. cit.*, 837

[130] *Ibid.*, 837

[131] Chapman, *op. cit.*, s.5.

[132] Model Agreement between the United Nations and Member States Contributing Personnel and Equipment to the United Nations Peacekeeping Operations, UN Doc. A/46/185, para. 28.

yalnızca ev sahibi devletin toprakları üzerinde devam eden çatışmaların ise uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma olarak kabul edilmesi ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukukunun, çatışmanın “asıl taraflarına” uygulanması gerekmektedir. BM de silahlı çatışmalar hukukunun uygulanmasına yönelik inisiyatif çatışmanın taraflarına bırakacaktır. Sonuç olarak, BM’nin barış operasyonlarında çatışmaya aktif katılması hâlinde, çatışmanın türü uluslararasılaşmış silahlı çatışma olacak ve BM personeli “uluslararası silahlı çatışma hukuku” ile bağlı olacaktır^[133].

IV. UYGULANACAK SİLAHLI ÇATIŞMALAR HUKUKUNUN TESPİTİ

Geleneksel anlamda insancıl hukukun uluslararası silahlı çatışmalarda devletlere uygulanmak üzere yapılandırıldığını söylemek mümkündür. Zira BM öncesi dönemde, uluslararası örgütlerin kuvvet kullanmak suretiyle silahlı çatışmalara iştirak etmesi öngörülmediği için bu husus uluslararası düzenlemelere de konu olmamıştır^[134]. BM’nin kurulmasıyla birlikte bu alanda ciddi bir dönüşüm yaşanmış ve uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla VII. Bölüm çerçevesinde BM’nin, VIII. Bölüm çerçevesinde ise BM’nin izniyle veya BM adına hareket eden diğer uluslararası örgütlerin silahlı çatışmalara katılabileceği kabul edilmiştir^[135]. Bu bağlamda silahlı çatışmalar hukuku, ilgili düzenlemelere taraf olmaları veya uygulanana gelen örf ve adet hukukuna itiraz etmemeleri halinde uluslararası örgütler bakımından da bağlayıcı olabileceği kabul edilmektedir^[136]. Önceki bölümlerde izah edildiği üzere BM ilgili düzenlemelere taraf değildir, bu nedenle ancak örf ve adet kuralı haline gelen silahlı çatışma hukuku ile bağlı olacaktır.

[133] 1. Çatışma: Devlet- devlet dışı silahlı aktörler veya devlet dışı silahlı aktörler arasında bir devletin sınırları içinde gerçekleşen uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma, 2. çatışma ise BM’nin bu çatışmaya müdahalesi nedeniyle ortaya çıkan uluslararası (uluslararasılaşmış) silahlı çatışmadır.

[134] Pazarıcı, *op. cit.*, s.573.

[135] *Ibid.*, s.573.

[136] Whittle, *op. cit.*, s.850.

A) ULUSLARARASI SİLAHLI ÇATIŞMALARDA UYGULANACAK İNSANCIL HUKUK VE BARIŞ OPERASYONLARI

“Uluslararası silahlı çatışmalara” uygulanacak kurallar: 1949 Cenevre Sözleşmeleri^[137], Ek Protokol I ve uluslararası örf ve âdet hukuku kaynaklarıdır. Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere BM çeşitli sebeplerle 1949 Cenevre Sözleşmelerine ve Ek Protokollere taraf olmamıştır. Bu nedenle ilgili bu andlaşmaların örf ve adet hukuku haline gelmiş düzenlemeleri inceleme konusu yapılacaktır.

Sivillerin korunması bakımından, 1949 tarihli IV. Cenevre Sözleşmesi: “Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Sözleşme”^[138] ve Ek Protokoller önemli düzenlemeler içermektedir. IV. numaralı Cenevre Sözleşmesinin 15. Maddesi: “*Muharip veya gayri muharip yaralılar ve hastalar ve muhasamata iştirak etmeyen ve bu mıntikalarda ikâmetleri müddetince askerî mahiyette hiçbir iş görmeyen sivil şahıslar*”ı korumaktadır. Ek Protokol I’e göre sivil halk “sivil olan tüm kişilerden oluşur”^[139] ve bu kişiler bu düzenlemeler kapsamında koruma altındadırlar. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri uluslararası örf ve adet hukuku olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle sivillerin korunmasına yönelik hükümler BM bakımından da bağlayıcı olacaktır. Ek Protokollerin devletlere yönelik detaylı hükümler içermesi ve uluslararası örf ve adet normu haline gelmemiş olması nedeniyle BM’ye uygulanması mümkün değildir.

[137] 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri dört farklı sözleşmeyi ihtiva etmektedir: “Harp Hâlindeki Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralıların Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi”, “Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Hasta, Yaralı ve Kazazedelerinin Vaziyetlerinin Islahı Hakkında Cenevre Sözleşmesi”, “Harp Esirlerine Yapılacak Muamele İle İlgili Cenevre Sözleşmesi” ve son olarak “Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi”.

[138] Sözleşmenin 15. Maddesi: “Muharip veya gayri muharip yaralılar ve hastalar ve muhasamata iştirak etmeyen ve bu mıntikalarda ikâmetleri müddetince askerî mahiyette hiçbir iş görmeyen sivil şahıslar”ı korumaktadır.

[139] I. Ek Protokol’un 50. maddesine göre sivil halk “sivil olan tüm kişilerden oluşur.” Düzenlemenin 43(2) maddesi ise dolaylı olarak savaşı tanımlamaktadır. “Çatışmanın bir tarafının silahlı kuvvetlerine mensup olanlar (sağlık ve din görevlileri dışında) muhariplerdir, bir başka deyişle doğrudan muhasamata katılma hakkına sahiptirler”.

BM barış güçlerinin savaşılan statüsüne sahip olup olmayacağı 1994 tarihli “Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesi”nin 2(2) maddesi açısından incelenmelidir. Düzenlemeye göre: “*Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının VII. Bölümü* uyarınca Güvenlik Konseyi tarafından yetki verilmiş zorlayıcı önlemleri içeren ve herhangi bir personelin *düzenli silahlı kuvvetlere karşı muharip olarak görevlendirilmiş, olduğu, uluslararası silahlı çatışma hukukunun tatbik edildiği Birleşmiş Milletler operasyonlarında uygulanmayacaktır*”^[140]. Yukarıda açıklandığı üzere, Sözleşme silahlı çatışma boyutuna varan zorlama operasyonlarında barış güçlerinin “savaşılan” statüsünde olduğunu kabul etmektedir^[141].

“Birleşmiş Milletler Güçlerinin Uluslararası İnsancıl Hukuka İlişkin Gözlemleri Bildirisi”nin 1(1). maddesi BM barış güçlerinin aktif bir şekilde çatışmalara dahil olması halinde savaşılan statüsüne sahip olduklarını kabul etmektedir. 1(2) maddesi ise, Bildiri’nin yayınlanmasının, barış güçlerine 1994 tarihli Sözleşme ile verilen “koruma statüsünü” etkilemeyeceğini düzenlemektedir^[142]. Çatışmalar hukuku kişileri savaşılan veya savaşılan olmayan (combatants or non-combatants) olarak ikiye ayırmaktadır. 1994 tarihli Sözleşme’nin koruma sağladığı barış güçleri “sivil” kategorisindedir. Ancak her iki düzenleme de zorlayıcı önlemlerin alındığı ve kuvvet kullanıldığı barış operasyonlarında barış güçlerini savaşılan olarak kabul etmektedir. Fakat yukarıda da izah edildiği üzere savaşılan statüsü verilen barış güçleri, çatışma hukuku bakımından meşru hedef haline geleceklerdir.

Son olarak değerlendirilmesi gereken çatışmaların yürütülmesi bakımından getirilen sınırlandırmalardır. Ek Protokol I, 35. madde de düzenlendiği üzere: “*Herhangi bir silahlı çatışmada tarafların savaş yöntemlerini ve araçlarını seçme hakkı sınırsız değildir.*” Bu bağlamda taraflara hem kimi silahların kullanılması hem de bazı yöntemlerin uygulanması konusunda sınır veya yasaklar getirilmiştir.

[140] Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin Güvenliği Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Resmî Gazete ile Yayımlı: 20.1.2004 Sayı: 25352, No:5048, Kabul Tarihi: 14.1.2004.

[141] Secretary-General’s Bulletin Observance by United Nations Forces of International Humanitarian Law, ST/SGB/1999/13, 6 August 1999.

[142] Barış gücü personeli ‘koruma statüsü’ altında sivil olarak kabul edilmektedir.

Kimi silahların yasaklanmasının temel amacı gereksiz acılara ve can kaybına neden olan silahların ve yöntemlerin kullanılmasının önüne geçmektir^[143]. Yasaklanan ilk grup silahlar; 400 gramdan aşağı fırlatılan patlayıcı ve yanıcı maddeler^[144], yasaklanıp yasaklanmadığı tartışmalı olmakla birlikte vücutta yayılan dum dum kurşunları^[145], x ışınları ile saptanamayan parça etkili patlayıcılar^[146], mayınlar ve bubi tuzaklarıdır^[147].

1983 tarihli “Aşırı Derecede Yaralayan ve Ayırım Gözetmeyen Etkileri Bulunan Silahların Yasaklanması Sözleşmesi’nin Tespit Edilemeyen Parçacıklar Hakkında I nolu Protokol” asıl etkisini, insan vücuduna girdiğinde X ışınları ile dahi tespit edilemeyen küçük parçacıklar vasıtasıyla yaralamak suretiyle gösteren her türlü silahın kullanımını yasaklamaktadır.

8 Şubat 1928’de yürürlüğe giren “Boğucu, Zehirleyici ve Benzer Gazların ve Bakteriyolojik Araçların Savaşta Kullanımının Yasaklanmasına İlişkin Protokol” biyolojik ve kimyasal silahların kullanılmasını yasaklamaktadır. Fakat Protokolün özellikle üretimi, depolanması ve transferi ile ilgili hükümler içermemesi nedeniyle 1972’de BM tarafından hazırlanan “Bakteriyolojik ve Toksik Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi ve Depolanması Yasaklanması ve İmha Edilmesi Sözleşmesi” 26 Mart 1975 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu düzenleme ile biyolojik savaşın yasaklandığı kabul edilmektedir^[148].

[143] Pazarıcı, *op. cit.*, s.624.

[144] Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight. Saint Petersburg, 29 November / 11 December 1868, <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/st-petersburg-decl-1868/declaration?activeTab=undefined>. (E.T. 6 Şubat 2024).

[145] The Proceedings of the Hague Peace Conferences, The Conference of 1899, https://ogc.osd.mil/Portals/99/proceedings_of_the_hague_peace_conferences_the_conference_of_1899%20%281%29.pdf. (E.T. 13 Şubat 2024).

[146] 1983 tarihli “Aşırı Derecede Yaralayan ve Ayırım Gözetmeyen Etkileri Bulunan Silahların Yasaklanması Sözleşmesi, Tespit Edilemeyen Parçacıklar Hakkında Protokol I,V” Asıl etkisini, insan vücuduna girdiğinde X ışınları ile dahi tespit edilemeyen küçük parçacıklar vasıtasıyla yaralamak suretiyle gösteren her türlü silahın kullanımını yasaktır.”

[147] Daha detaylı bilgi için bkz. Pazarıcı, *op. cit.*, s.624.

[148] Keskin, *op. cit.*, s.460.

Kimyasal silahlardan boğucu zehirleyici ve benzer gazların kullanımı 1899 Lahey Sözleşmesinde, zehir ve zehirli gazların kullanımı ise 1907 Lahey Sözleşmesi ile yasaklanmıştır^[149]. Sayılanların dışında kalan kimyasal silahlar bakımından ise 1993 tarihli “Kimyasal Silahların geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme” uygulama alanı bulmaktadır.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından hazırlanan “Uluslararası İnsan- cıl Örf ve Adet Hukukuna Dair Kurallar”a yönelik çalışma, kullanılması yasaklanan silahlara yönelik uygulamaların uluslararası örf ve adet hukuku oluşturup oluşturmadığını detaylı bir şekilde incelemektedir. Bu çalışmaya göre biyolojik silahların hem uluslararası silahlı çatışmalarda hem de ulus- lararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda kullanılmasının yasaklanması uluslararası örf ve adet hukuku haline gelmiştir.^[150] Aynı çalışma kimyasal silahların da her iki çatışma türünde kullanımının yasaklandığını ve bu uygu- lamaların örf ve adet hukuku normu haline geldiğini teyit etmektedir^[151]. Doku içinde genişleyen mermilerin, vücuda girince patlayan mermilerin, X ışınlarıyla insan vücudunda tespit edilemeyen parçacıklarla yaralanmaya neden olan silahların, bubi tuzaklarının, bazı istisnalar kapsamında mayınla- rın kullanılmasının yasaklanması da hem uluslararası silahlı çatışmalar hem de uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar bakımından uluslararası örf ve adet hukuku normu haline gelmiştir^[152].

Nükleer silahların kullanılması bakımından UAD’nın “Nükleer Silahların Tehdidi ve Kullanılmasının Meşruluğu” danışma görüşüne değinmek yerinde olacaktır. Nükleer silahların kullanılması, silahlı çatışmalar hukukunun örf

[149] IV Sayılı, Kara Harbinin Kanunları ve Adetleri Hakkında Sözleşme, 18 Ekim 1907, http://askerihukuk.net/FileUpload/ds158941/File/kara_harbinin_kanunlari_ve_adetleri_hakkinda_sozlesme.pdf. (E.T. 13 Şubat 2024).

[150] International Committee of the Red Cross, Customary International Humanitarian Law–Volume 1, 23. Bölüm, s.256, <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>. (E.T. 14 Şubat 2024).

[151] Customary International Humanitarian Law, 24. Bölüm, s.259.

[152] Customary International Humanitarian Law, düzenleme her silah türü bakımından devlet uygulamalarını incelemekte ve her iki çatışma türü bakımından bir sonuca varmaktadır. Her silah türü bakımından ayrıntılı inceleme yapılması bu çalışmanın sınırlarını aşacaktır.

ve adet hukuku haline gelmiş olan askeri gereklilik, gereksiz acı ve ıstırabın önlenmesi ve orantılılık ilkeleri doğrultusunda yasaktır. Divan “Nükleer Silahların Tehdidi ve Kullanılmasının Meşruluğu” danışma görüşünde bu hususu kabul etmektedir. Fakat devletlerin meşru-savunma hakları kapsamında nükleer silahları kullanabileceğini kabul etmek suretiyle nükleer silahların kullanılmasına yönelik bir istisna yaratmaktadır^[153]. Divanın bu görüşü nedeniyle nükleer silahların kullanımı bakımından ortaya çıkan uygulamaların uluslararası örf ve adet hukuku normu oluşturduğunu söylemek şu an için mümkün değildir^[154].

Sonuç olarak uluslararası örf ve adet hukuku normu haline gelmiş olan insancıl hukuk uygulamaları BM bakımından bağlayıcı olacaktır. Fakat BM'nin varoluş amacına aykırı olan bu silahların kendisi tarafından kullanılması da mümkün gözükmemektedir^[155]. Birçoğu BM bünyesinde hazırlanan bu sözleşmelerin BM tarafından ihlal edilmesi de gerçekçi bir çıkarım olmayacaktır.

B) ULUSLARARASI NİTELİKTE OLMAYAN SİLAHLI ÇATIŞMALARDA UYGULANACAK İNSANCIL HUKUK VE BARIŞ OPERASYONLARI

Her ne kadar BM'nin uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma hukukuna tabi tutulamayacağı kanaatinde olsak da bu çatışma türü bakımından da örf ve adet hukuku haline gelmiş uygulamalara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara uygulanacak hukuk içinde de yine Cenevre Sözleşmeleri ortak 3. madde, Ek Protokol II ve örf ve âdet hukuku yer almaktadır.

Çatışmanın yürütülmesi sırasında uyulması gereken çatışma araç ve yöntemleri ne Ortak 3. maddede ne de Ek Protokol II'de düzenleme konusu yapılmamaktadır^[156]. Ancak Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından hazırlanan “Uluslararası İnsancıl Örf ve Adet Hukukuna Dair Kurallar” kapsamında, ‘sivil ve savaştan’ ayrımının yapılması, “gereksiz acı çecktirecek

[153] Nuclear Weapons Case, Advisory Opinion, ICJ Reports, 8 Temmuz 1996, s.226.

[154] Ayrıca bkz. Customary International Humanitarian Law, 22. Bölüm, s.255.

[155] Keskin, *op. cit.*, s.461.

[156] Pazarıcı, *op. cit.*, s.672.

yöntem ve savaş araçlarının kullanılmasının yasaklanması” ve güven ilkesi kapsamında “hileli davranışların” yasaklanması uluslararası örf ve adet hukuku haline geldiği kabul edilmektedir^[157]. Uluslararası örf ve adet hukuku haline gelmiş araç ve yöntemlere yönelik yasakların uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara da uygulanabileceği kabul edilmektedir^[158]. Örf ve adet hukuku normu haline gelen bu düzenlemelerin BM güçlerine uygulanması mümkündür.

Yukarıda bahsedildiği üzere uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda taraflara uluslararası hukuki bir statü olan “savaşan” statüsü verilmemektedir.

Son olarak uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar bakımından yasaklanan yöntemlerin BM güçlerine uygulanabilirliği incelenmelidir. Bu konudaki en önemli düzenleme uluslararası örf ve adet hukuku normu olarak kabul edilen Cenevre Sözleşmelerinin Ortak 3. maddesidir. Bu maddeye göre çatışmaya doğrudan katılmayan (siviller) silahlarını terk edenler, hastalık, yaralanma veya herhangi bir nedenle savaş dışı kalanlar, ayrımcılığa tabi tutulmadan insanca muamele göreceklidir. Bu grubun hayatına, vücut bütünlüğüne saldırıda bulunmak, rehin almak, haysiyet kırıcı muamele yapmak ve adil yargılanma hakkından mahrum bırakmak yasaklanmıştır^[159]. 3. maddeden farklı olarak Ek Protokol II’nin 4. maddesi, “bir silahlı şiddet yöntemi olarak terörizmi” ve “terörizm tehdidini” doğrudan yasaklamaktadır.

[157] Customary International Humanitarian Law.

[158] U.N. Doc. IT-94-1-T., <https://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>. (E.T. 12 Şubat 2024).

[159] 1) Muhasamata doğrudan doğruya iştirak etmeyen eşhas ile silahlı kuvvetlerin silahını terk etmiş olan üyeleri ve hastalık, yaralanma, tutulma veya herhangi diğer bir sebeple savaş dışı edilmiş şahıslar ye ırk, renk, din veya iman, cins, doğuş veya servet veya herhangi bir kıstas gibi gayri müsait bir tefrika tabi olmadan bütün ahvalde insanca muamele göreceklidir.

Bu cümleden olmak üzere her zaman ve her yerde yukarıda bahsi geçen eşhas hakkında şu hususlar yasak edilmiştir:

- a) Hayata ve vücuda tecavüzler, tecavüzler, ezcümle bütün şekilleri ile katil, sakat bırakma, zalimane muameleler, işkence, eziyetler.
- b) Rehine alınması,
- c) Şahısların haysiyetine tecavüzler, ezcümle utandırıcı ve alçaltıcı muameleler.

Ortak 3. madde uluslararası örf ve adet hukuku niteliğindedir bu nedenle BM üzerinde de bağlayıcı olacaktır. II. Ek Protokol'un 4. maddesi kapsamında yasaklanan bir silahlı şiddet yöntemi olarak terörizme başvurulmasının bir suç olarak örf ve adet hukuku normu haline geldiği BM Genel Sekreterinin, Sierra Leone Özel Mahkemesinin kurulmasıyla ilgili Raporunda kabul edilmiştir^[160]. Bu düzenlemenin BM tarafından ihlal edilmesi oldukça düşük bir ihtimal olmakla birlikte örf ve adet hukuku haline gelmesi nedeniyle BM bakımından da bağlayıcı olacaktır.

---

d) Medeni milletlerce vücutları elzem addedilen adli teminata malik ve nizamı bir şekilde kurulmuş bir mahkemece muhakeme safhasına başvurulmadan verilen mahkûmiyet hükümleri ve infaz edilen cezalar.

[160] UN Secretary-General, Report on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone, <https://digitallibrary.un.org/record/424039?ln=ru>, para. 14. (E.T. 8 Şubat 2024).

SONUÇ

Barışı koruma operasyonlarının BM Şartı altında açıkça düzenlenmemiş olması, uluslararası örgüt olan BM'nin silahlı çatışmalar hukuku düzenlemelerine taraf olamaması/olmaması, yayımlanan bildirimlerin yüzeysel düzenlemeler içermesi ve BM'nin MONUSCO'da açıkça taraf tutarak operasyon düzenlemesi silahlı çatışmalar hukukunun BM personeli üzerindeki bağlayıcılığını yeniden tartışmaya açmıştır. Belirsizliklerin devam etmesi nedeniyle oldukça tartışmalı olan ve birçok farklı dinamiği içinde barındıran bu çalışmada da; barış operasyonlarının türleri, barış operasyonu personelinin hukuki statüsü, BM'nin müdahil olduğu çatışmaların türü, uygulanabilecek silahlı çatışmalar hukukunun tespiti ve hukuki gerekçeleri açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında ilk değerlendirme sonucu, BM'nin çatışmanın tarafı olmasa da farklı statülü bir taraf olarak nitelendirilebileceği ve uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ile mutlak bağlı olduğu noktasıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere barış operasyonlarının türleri birbiri içine geçerek kaybolabilmektedir. Çoğu zaman barış güçleri ateşkesi izleme ve gözleme amacıyla bölgeye gönderilse de kırılğan ve hassas noktada olan barışı sağlama misyonu, tarafların anlaşamaması nedeniyle hızlıca çatışma hâline geri dönebilmektedir. Yukarıda da açıklandığı üzere özellikle Soğuk Savaş sonrası gerçekleştirilen misyonlar, BM Şartı VII. Bölümü de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (misyon dönüşümü veya misyon genişlemesi). Bu durumda barış güçleri durumun çatışmaya dönüşmesinden ve misyonun kuvvet kullanımını da kapsayacak şekilde genişlemesinden dolayı her ne kadar *de jure* taraf statüsüne sahip olmasalar da hem BM bildirgeleri hem de silahlı çatışmalar örf ve adet hukuku doğrultusunda çatışma hukuku ile bağlı hâle gelmektedirler.

Barış güçlerinin silahlı çatışmalar hukuku ile bağlı olmadığını ifade etmek, özellikle silahlı çatışmalar örf ve adet hukuku düzenlemelerinin de görmezden gelinmesi anlamına gelecektir. Zira BM'nin silahlı çatışmalar hukuku kapsamındaki yükümlülükleri uluslararası silahlı çatışmalar hukuku hükümleri içinde mevcuttur. Silahlı çatışma hukukuna yönelik bu düzenlemeler silahlı çatışmalar hukukunun uygulanması konusunda tarafların statüsüne yönelik herhangi bir istisnaya yer vermemektedir. Her ne kadar yüzeysel düzenlemeler içerse de BM Genel Sekreterliğinin 6 Ağustos 1999 tarihli Bildirisi ve 1994 tarihli "Birleşmiş Milletler ve Yardımcı Personelinin

Güvenliği Sözleşmesi”, BM barış operasyonlarına silahlı çatışmalar hukukunun uygulanabilirliğini kabul etmektedir. Bildiri, hem BM’nin kendi hukuk sistemi içerisinde kabul edilmiş olması hem de BM’nin silahlı çatışmalar hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinden kaynaklanan bağlayıcı normları temsil etmesinden dolayı BM barış personeli için bağlayıcıdır. Bu bağlamda kuvvet mensupları, askerlik hizmetleri boyunca silahlı çatışmalar örf ve adet hukuku ve BM’nin kendi iç düzenlemeleri doğrultusunda taraf statüsünden bağımsız olarak çatışma hukuku ile bağlı olacaklardır.

KAYNAKÇA

- Akande, Dapo, "Classification of Ained Conflicts: Relevant Legal Concepts", in Elizabeth
- Wilmhurst (Ed.), *International Law and the Classification of Conflicts*, Oxford: Oxford Legal Studies Research Paper No 50, 2012.
- Akince, Bora, "Uluslararası Hukukta Çözüm Mekanizmaları ve Uluslararası Hukukta
- Uygunluğun Sağlanması Mekanizmaları: Karşılaştırmalı Bir Analiz" *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 2021, s.99-114.
- Akkutay, Ali İbrahim, "Silahlı Çatışmalar Hukukunda İç Silahlı Çatışmaların Uluslararasılaşması", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı 1, 2016, s.1-62.
- Allard, Kenneth, *Somalia Operations: Lessons Learned*, National Defense University Press,
- Washington DC, 1995, <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA286816.pdf> (E.T. 22 Nisan 2023).
- Azarkan, Ezeli, "Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Birleşmiş Milletler Askeri Operasyonları",
- Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1-2, 2006, s.84.
- Berman, Paul, "When does violence cross the armed conflict threshold? Current dilemmas," *Collegium: news from the College of Europe= nouvelles du Collège d'Europe*, Cilt 43, 2013, s.18-19.
- Chapman, F. Peter, "Ensuring respect: United Nations Compliance With International Humanitarian Law," *Human Rights Brief*, Cilt 17, Sayı 1, 2009, s.2-11.
- Damian, Lilly, "The United Nations as a party to armed conflict: the Intervention Brigade of MONUSCO in the Democratic Republic of Congo (DRC)", *Journal of International Peacekeeping*, Cilt 20, Sayı 3-4, 2016, s.313-341.

- Dinstein, Yoram, *Non-International Armed Conflicts in International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, 2021.
- Doyle, W. Michael and Nicholas Sambanis, “The UN Record on Peacekeeping Operations,” *International Journal*, Cilt 62, Sayı 3, 2007, s.495-518.
- Duran, Hasan, “Birleşmiş Milletler ve Müdahale,” *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2001, s.131-142.
- Duran, Hasan, “Birleşmiş Milletler ve Barışın Korunması,” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2002, s.124-138.
- Ferraro, Tristan, “The Applicability And Application of International Humanitarian Law to Multinational Forces,” *International Review of the Red Cross*, Cilt 95, 2013, s.561-612.
- Gawerc, I. Michelle, “Peace-Building: Theoretical and Concrete Perspectives,” *A Journal of Peace Research*, Cilt 31, Sayı 4, 2006, s.435-478.
- Grenfell, Katarina, “Perspective on the Applicability and Application of International Humanitarian Law: the UN Context,” *International Review of the Red Cross*, Cilt 95, 2013, s.645-652.
- Gombar, Alexandra, *Protecting the Peace Without Protecting Civilians: The UN Capstone Doctrine and the Prevention of Genocide*, North Carolina: Chapel Hill, 2016.
- Greenwood, Christopher, “International Humanitarian Law And United Nations Military Operations,” *Yearbook of International Humanitarian Law*, Sayı 1, 1998, s.3-34.
- Gülener, Serdar, “Çatışmacı Bir Geçmişten Uzlaşmacı Bir Geleceğe Geçişte Adalet Arayışı: Geçiş Dönemi Adaleti ve Mekanizmalarına Genel Bir Bakış,” *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Cilt 32, 2012, s.43-76.
- Halistoprak, Toygar, “Barışı Destekleme Operasyonları”, *Uluslararası İlişkiler Konseyi: Güvenlik Yazıları Serisi*, Sayı 5, 2019.
- Hughes, Geraint, “Blessed are the Peacekeepers?,” *The Commonwealth Journal of International Affairs*, Cilt 106, Sayı 4, 2017, s.365-373.

- Jan Nederveen, Pieterse, “Sociology of Humanitarian Intervention: Bosnia, Rwanda and Somalia Compared”, *International Political Science Review*, Cilt 18, Sayı 1, 1994, s.71-93.
- Keskin, Funda, “Silahlı Çatışmalar Hukukunun BM Kuvvetlerine Uygulanması,” *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 52, Sayı 1, 1997, s.451-452.
- Kritsiotis, Dino, “The Tremors of Tadic”, *Israel Law Review*, Cilt 43, 2012, s.262-300.
- Lambourne, Wendy, Post-Conflict Peacebuilding: Meeting Human Needs for Justice and Reconciliation,” *Journal of Peace, Conflict and Development*, Cilt 31, 2000, s.1-24.
- Leib, Julia and Samantha Ruppel, “The Dance of Peace and Justice: Local Perceptions of International Peacebuilding in West Africa,” *International Peacekeeping*, Cilt 28, Sayı 5, 2021, s.783-812.
- Macak, Kubo and Noam Zamir, “The Applicability of International Humanitarian Law to the Conflict in Libya” *International Community Law Review*, Cilt 14, Sayı 4, 2012, s.403-436.
- Maviş, Volkan, “Yapıcı Adalet Yaklaşımı Olarak Hakikat Komisyonları,” *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 65, Sayı 2, 2016, s.349-392.
- Mockaitis, R. Thomas, “From Counterinsurgency to Peace Enforcement: New Names For Old Games? Peace Operations Between War and Peace”, Erwin A. Schmidl (Ed.), London/Portland, Routledge, 1999.
- Murphy, Ray, *UN Peacekeeping in Lebanon, Somalia and Kosovo: Operational and Legal Issues in Practice*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007.
- Odman, M. Tevfik. Barışı Destekleme Operasyonları,” *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2004, s.68-102.
- Orchard, Phil, “Revisiting Humanitarian Safe Areas for Civilian Protection”, *Global Governance*, Cilt 20, 2014, s.55-75.
- Pazarıcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Ankara, Turhan Kitabevi, 16. Baskı, 2017.

- Saura, Jaume, “Lawful Peacekeeping: Applicability of International Humanitarian Law to United Nations Peacekeeping Operations”, *Hastings Law Journal*, Cilt 58, 2006, s.479-532.
- Scott, P. Sheeran, “Contemporary Issues in UN Peacekeeping and International Law”, *Colchester Unpublished Briefing Paper*, Sayı 1, 2010.
- Shraga, Daphna, “The United Nations as an Actor Bound by International Humanitarian Law,” *International Peacekeeping*, Cilt 5, Sayı 2, 1998, s.64-81.
- Sloan, James, “The Use of Offensive Force in UN Peacekeeping: A Cycle of Boom and Bust”, *Hastings International and Comparative Law Review*, Cilt 30, 2006, s.385-452.
- Tiller, S.Johansen, *Defending the UN Agenda: The Peace Effort of the Palestine Conciliation Commission, 1949-1951*, MA thesis, Department of Archaeology, Conservation and History, University of Oslo, 2009.
- Thakur, Ramesh, “From Peacekeeping to Peace Enforcement: The UN Operation In Somalia,” *The Journal of Modern African Studies*, Cilt 32, Sayı 3, 1994, s.387-410.
- Weinberger, Naomi, “Civil-Military Coordination in Peacebuilding. The Challenge in Afghanistan,” *Journal of International Affairs*, Cilt 55, Sayı 2, 2002, s.245-274.
- Whittle, Devon, “Peacekeeping in Conflict: The Intervention Brigade, MONUSCO, and the Application of International Humanitarian Law to United Nations Forces”, *Georgetown Journal of International Law*, Cilt 46, 2014, s.837-875.

DIĞER KAYNAKLAR

- International Committee of the Red Cross, 26th International Conference 1995: Resolution 1, 07-12-1995 Resolution International Humanitarian Law: From Law to Action Report on the Follow-up to the International Conference for the Protection of War Victims.
- International Committee of the Red Cross, Customary International Humanitarian Law Volume 1, 23. Bölüm (E.T. 14 Şubat 2024).
- ICJ, Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, 11 Nisan 1949.
- ICJ, Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua, Judgment, 27 Haziran 1986.
- ICTY, Prosecutor v Dusko Tadic, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Case No IT-94-1-AR72, 2 Ekim 1995.
- Model Agreement between the United Nations and Member States Contributing Personnel and Equipment to the United Nations Peacekeeping Operations, UN Doc. A/46/185.
- UN, General Assembly, Security Council, 'Comprehensive Review of the Whole Question of Peacekeeping Operations in All Their Aspects', 21 Ağustos 2000.
- UN Security Council, Special Report of the Secretary-General on the Democratic Republic of the Congo and the Great Lakes region, 27 Şubat 2013.
- UN Secretary-General, Report on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone, <https://digitallibrary.un.org/record/424039?ln=ru>, (E.T. 8 Şubat 2024).
- United Nations, Principles of Peacekeeping, <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping#:~:text=These%20three%20principles%20are%20inter, and%20defence%20of%20the%20mandate> (E.T. 3 Ağustos 2022) .
- U.N. Doc. S/RES/776, 14 Eylül 1992.
- U.N. Doc. S/RES/751, 24 Nisan 1992.

U.N. Doc. S/RES/775, 28 Ağustos 1992.

U.N. Doc. S/RES/794, 3 Aralık 1992.

U.N. Doc. S/RES/743, 21 Şubat 1993.

U.N. Doc. S/RES/807, 19 Şubat 1993.

U.N. Doc. S/RES/814, 26 Mart 1993.

U.N. Doc. S/RES/872, 5 Ekim 1993.

U.N. Doc. S/RES/912, 21 Nisan 1994.

U.N. Doc. S/RES/929, 22 Haziran 1994.

U.N. Doc. S/RES/998 16 Haziran 1995.

U.N. Doc. S/RES/1925, 28 Mayıs 2010.

U.N. Doc. S/RES/2098, 28 Mart 2013.

U.N. Doc. IT-94-1-T., <https://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/en/tad-ts70507JT2-e.pdf>. (E.T. 12 Şubat 2024).

Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305-S/2000/809, 21 Ağustos 2000, Brahimi Report, https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/a_55_305_e_brahimi_report.pdf. (E.T. 7 Ocak 2024).

Secretary-General's Bulletin Observance by United Nations forces of International Humanitarian Law, UN Doc. ST/SGB/1999/13.

IV Sayılı, Kara Harbinin Kanunları ve Adetleri Hakkında Sözleşme, 18 Ekim 1907, http://askerihukuk.net/FileUpload/ds158941/File/kara_harbinin_kanunlari_ve_adetleri_hakkinda_sozlesme.pdf, (E.T. 13 Şubat 2024).